

Nader **Bekeken**

Psalm 8

יהוה

In dit nummer o.a.:
Gods eigen liedboek
Van de Beek over de kerk
JHWH / Kurios

Psalm 8

Schriftlicht
Jochem Douma

Onlangs werd ik gevraagd de begrafenis te leiden van iemand uit een familie waarmee ik al vanaf mijn jeugd in contact ben geweest. Het bijzondere was dat de zieke broeder mij ook nog de tekst opgaf die hij tijdens zijn begrafenis graag besproken zag: Psalm 8.

Nu zou ik nooit op het idee komen deze psalm op een begrafenisbijeenkomst te bespreken. Daarom was ik ook nieuwsgierig naar het antwoord op mijn vraag waarom hij juist déze psalm uitkoos. Gelukkig was hij nog in staat mij dat duidelijk te maken. Ik kom hierop terug nadat ik eerst kort even de inhoud van de psalm heb weergegeven.

Psalm 8 is een *lofpsalm*, die de naam van Jahwe, de God van Israël prijst. De psalm begint en eindigt met dezelfde woorden: 'HEER, onze Heer, hoe machtig is uw naam op heel de aarde' (Ps. 8:2 en 10). In onderscheid met andere lofpsalmen wordt in Psalm 8 niet uitdrukkelijk opgeroepen om Jahwe te prijzen. De lof op de naam van de HEER wordt niet met zo veel woorden gevraagd, maar wel heel spontaan gebracht. De aarde met al wat erop en eraan is, maakte als schepping van God op de dichter zo'n indruk, dat hij de Schepper wel moest prijzen. Hij keek om zich heen en in alles zag hij de naam van zijn God weerspiegeld. Wie de aarde bewondert, bewondert God en prijst Hem.

Gods kunstenaarswerk

De dichter keek echter niet alleen om zich heen, maar ook naar boven. Gods majesteit vertoont zich immers ook aan de hemel. Let op het hemelgewelf met de maan en de duizenden sterren! De dichter noemt dan niet de zon, omdat het duidelijk avond of nacht is als hij onder de indruk komt van heel iets bij-

zonders. Niet wanneer de zon schijnt, maar vooral wanneer wij 's avonds of 's nachts onder de koepel van de hemel de maan en de sterren in al hun pracht bekijken, voelen we ons als mensen bijzonder klein.

Zo was het in elk geval bij de dichter van Psalm 8. Hij keek naar de hemel en zag daar de maan en de sterren als het kunstenaarswerk dat God met zijn vingers aan het hemelgewelf had bevestigd. Onder de indruk dáárvan zegt hij in vers 5: 'Wat is dan de sterfeling, de mens, dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet?' Wie opkijkt naar de hemel, moet zich verbazen over het feit dat Jahwe Zich

Een lofpsalm op een begrafenis

bezighoudt met de mens. De mens en zijn nageslacht zijn zwak en nietig, vergeleken met wat we zien als we het hemelgewelf bewonderen.

Ondanks zijn zwakheid is de mens in dat ontzagwekkende heelal door God op een hoge positie geplaatst. 'U hebt hem bijna goddelijk gemaakt', schrijft de dichter. Want aan de mens heeft God zijn schepping in beheer gegeven. Als een koning mag hij regeren over de door God geschapen aarde. Dat brengt de dichter tot uitdrukking door in vers 6b te zeggen: U, o God, hebt de mens 'gekroond met glans en glorie'!

Niet alleen koningen, ook kleine kinderen

In het oude Nabije Oosten – de wereld waarin de Bijbel ontstaan is – werd alleen van koningen gezegd dat zij godenzonen waren. Psalm 8 breidt dat uit tot alle mensen. God heeft de mens – alle mensen – aan de top gezet boven de andere schepselen. Hij ontving macht om over de dieren te regeren. Niet alleen over de tamme dieren, waarvan de mens de melk, de wol en het vlees gebruikt, zoals schapen, geiten en al het vee. De mens is ook in staat over de dieren in het wild te heersen en erover te beschikken. Verder oefent de mens zijn macht uit over de vogels aan de hemel, de vissen in de zee en alles wat over de wegen van de zeeën trekt. We kunnen bij dat laatste denken aan de grote zeemonsters, waarvan we ook in de Bijbel lezen. Zij doorkruisen met hun geweldige lichamen de paden van de zeeën. En toch, ook over hen heeft de mens zeggenschap gekregen.

Nog één bijzonderheid in onze psalm! God heeft niet alleen aan koningen deze heerschappij over zijn schepping toevertrouwd, maar aan de mensen in het algemeen. Ja, zelfs uit de mond van de kleine *kinderen* 'bouwt u een macht op tegen uw vijanden', lezen we in vers 3. Ik maak erop attent dat in die mooie wereld van God volgens de psalm zelf ook *vijanden* leven. Bij de vijand en de wrekers zullen we moeten denken aan tegenstanders van God, die we in Psalmen zo vaak tegenkomen. Er is geen

reden hier te denken aan vijandige machten die bij de schepping tegen God zouden hebben gestreden, zoals in menige verklaring van Psalm 8 beweerd wordt. We moeten ons de groep 'kinderen en zuigelingen' ook niet al te jong voorstellen, alsof ze allen nog in de wieg liggen en nog geen woord kunnen uitbrengen. Het zogen duurde destijds langer dan tegenwoordig, zodat het kind al drie of vier jaar was voordat het gespeend werd. Het kon al enig besef van God hebben.

Wat voor kinderen?

Maar zelfs met kleine kinderen bouwt God een macht op tegen die vijanden. Hoe moeten we ons dat voorstellen? Moeten we hier echt aan kleine kinderen denken, of is die uitdrukking een beeld (metafoor)? Sommige uitleggers denken aan 'kleinen' in de zin van lijdende en weerloze mensen, die door hun volksgenoten verdrukt worden. Soms vindt men in de aanduiding 'kinderen en zuigelingen' ook het hele volk van Israël aangeduid, dat zwaar te lijden had onder vijandschap en wraak. Het zou dan niet gaan om fysiek hulpeloze kinderen, maar om sociaal onderdrukte mensen uit het volk Israël of het onderdrukte volk Israël als geheel. In die betekenis zou Psalm 8 duidelijk gekoppeld kunnen worden aan vorige en volgende klaagpsalmen om uitredding. Geeft Jahwe juist aan de verdrukten niet zijn uitredding? En wordt er daarom niet gezegd in vers 3 dat Jahwe uit hún mond sterkte grondvest (NBG) of een macht opbouwt (NBV), die de vijand in hun wraak en verzet breekt?

Deze uitleg is aantrekkelijk, maar niet overtuigend. De psalm gaat niet over sociaal zwakke mensen, maar over de mens in het algemeen. De mens is slechts mens, maar let er eens op hoe hoog in aanzien hij bij Jahwe staat! Daarom ligt het meer voor de hand ook in vers 3 deze gedachte terug te vinden en aan fysiek kleine kinderen te denken. Reeds op wat het kleine kind zegt over Jahwe, afgezien nog wat zo'n kind ervan begrijpt, bouwt Hij sterkte, of een burcht.

Het beste is om de Bijbel dat zelf te laten uitleggen. In het Nieuwe Testa-

NaderBekeken

- **Schriftlicht**
Psalm 8 238
Jochem Douma
- **Kroniek**
Gods eigen liedboek 242
Gods ene Woord 243
Gods strenge oordeel 245
André Bas
- **Thema**
Professor Bram van de Beek over de kerk 247
Aryjan Hendriks
- **Column**
Voortschrijdend inzicht 252
Rufus Pos
- **Woordwaarde**
Is Jezus God? 253
Rob van Houwelingen
- **Waarom naar de kerk?**
In de wereld 255
Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Gezag: gevaar of geschenk? 256
Joop Schreuder
- **Gemeentebreed**
Samen – met of zonder huwelijk? 259
Sipke Alserda
- **Gelezen**
Jesus stel homself bekend 261
Harm Boiten
- **Gedicht**
Via pillen, Leo Vroman 262
Gert Slings
- **Persrevue**
Is de wereld op het platteland minder aanwezig? 263
Verontrusting over de GkV in het buitenland 264
Een sobere liturgie, vol verwachting 267
Perry Storm

ment lezen we dat Jezus, voordat Hij zou lijden en sterven in Jeruzalem, die stad binnenreed, en toen door kinderen werd toegejuicht. De hogepriesters en schriftgeleerden waren zeer verontwaardigd dat die kinderen Hem toeriepen: 'Hosanna voor de Zoon van David!' (Mat. 21:16v). Maar Jezus beantwoordde hun kritiek met Psalm 8. Hebben jullie nooit gelezen dat God door de mond van kinderen en zuigelingen een loflied voor Zich liet zingen? Kleine kinderen zijn sterker dan die vijanden. Die hogepriesters en schriftgeleerden wilden Jezus doden, maar kleine kinderen prezen de naam van Jezus.

Haaks op onze werkelijkheid

Het waren juist die kleine kinderen die de aandacht hadden getroffen van de man die wilde dat ik hem zou gaan begraven. Op mijn vraag waarom, antwoordde hij dat het leven van die kinderen vaak zo mooi begint. Maar hoe gauw komt er de klad in! Achter dit ene zinnetje zat bij hem een heel verhaal. Ik herinnerde mij dat hij in de latere jaren van zijn leven veel over de vernietiging van de Joden in de Tweede Wereldoorlog nagedacht had. Hij hoorde van het doorgangskamp Westerbork. In de verhalen over dit kamp speelt een heel jong Joods kind een rol. Volgens het ene verhaal werd het kind in het kamp ziek. Volgens het andere, zoals mijn vrouw en ik het nog kort geleden hebben gehoord van een gids in het kamp Westerbork, was het kind te vroeg geboren en nauwelijks levensvatbaar. De Duitse kampcommandant deed echter alles om het kind in leven te houden. Een couveuse werd het kamp binnengebracht en een kundige arts werd gecharterd om te doen wat mogelijk was om het kind te laten overleven. En jawel, dat lukte. Een echt *menselijke* daad, zou je zeggen, van zo'n SS-er, de kampcommandant Gemmeke. Maar toen het kind kort daarna gezond kon worden verklaard en bij zijn moeder mocht zijn, regelde de commandant alvast het vervoer naar een Duits concentratiekamp, waar moeder en kind in een gaskamer werden omgebracht. Daarmee kwam er een einde aan het aanvankelijk zo met zorg omringde levensbegin.

Staat Psalm 8 niet *haaks* op de lugubere gebeurtenissen waarin volstrekt weerloze kinderen het slachtoffer werden van vijanden, die de order hadden uitgevaardigd dat de Joden, inclusief de allerkleinsten, moesten worden uitgeroeid? Aan deze haat tegen de Joden was niets menselijks meer. Niet zozeer Psalm 8, maar het *contrast met* Psalm 8 had de man aangegrepen die mij deze psalm 8 opgegeven als tekst voor zijn begrafenisbijeenkomst. Ik concludeer dat hij met Psalm 8 niet klaar was gekomen.

De mens van Psalm 8: Jezus Christus

Kom ik ermee klaar? Ik weet toch ook wat de Joden is overkomen? Ik weet toch ook van vijanden die kleine kinderen vermoorden, zonder dat die kleintjes zelfs maar de kans krijgen hun Schepper te prijzen? Ik weet dat wat er dagelijks aan verschrikkelijks gebeurt, onmogelijk in overeenstemming is te brengen met Psalm 8. Zoals ik ook weet uit mijn bestudering van het boek Psalmen hoe diep in de vijanden de haat kan zitten tegen alles wat God aan de mens heeft opgedragen voor een goed beheer van zijn schepping. Om met Psalm 8 in de hand mensen troost in droefheid te bieden, heb ik het Nieuwe Testament nodig. Kinderen worden gruwelijk vermoord. Hetzelfde gebeurde met de kinderen in Betlehem, die kort na de geboorte van Jezus, op bevel van koning Herodes, werden omgebracht. Toen vergrepen de vijanden van God en van Jezus Christus zich ook aan kleintjes van hooguit een paar jaren oud. Waar was God toen? Ook toen kenden de mensen Psalm 8. Moeders en vaders van destijds zullen zich de haren uit hun hoofd getrokken hebben, terwijl de kleintjes bij hen werden weggehaald om afgeslacht te worden. Wat heb je dan nog aan Psalm 8?

Ik begrijp die vraag. Maar ik weet ook dat in het Nieuwe Testament Psalm 8 een keer heel rechtstreeks wordt aangehaald en uitgelegd. Wij lezen in de brief aan de Hebreëen 2:6v: 'Wat is de mens dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet? U hebt hem

voor korte tijd lager dan de engelen geplaatst, alles hebt u aan hem onderworpen.'

De schrijver van de brief aan de Hebreëen wist heel goed dat er, als je alleen maar om je heen kijkt, weinig of niets te zien valt van de macht van God en van Jezus Christus. Wat hij zag, waren vijanden, moord en doodslag en een hele galerij van mensen die alle eeuwen door in God hadden geloofd, maar dat met de marteldood hadden moeten bekopen. Toch wist hij ook te vertellen dat Psalm 8 al in vervulling is gegaan *wanneer wij op Jezus letten*. Deze Jezus werd niet vermoord met de kinderen in Betlehem, al had Herodes gehoopt dat onder de omgebrachte kinderen ook Jezus zou zijn. Maar er gebeurde iets anders met Jezus. Hij legde heel bewust zelf zijn leven af aan het kruis, ter wille van ons allen. En daarna werd Hij met eer en luister gekroond.

De mens van Psalm 8 bevindt zich thans in de hemel. Wij verwachten op grond daarvan zijn glans en zijn glorie te zien bij zijn wederkomst. Wij verwachten dan ook zelf door Hem en met Hem gekroond te worden. Psalm 8 gaat in vervulling, maar voor ons op *Gods* tijd. Wij zouden graag ook nu reeds wat meer willen zien van die mooie vrede van Psalm 8, waarin de mensen God de eer brengen die Hem toekomt. En waarin de mensen hun hoge positie weten te verbinden aan hun kleinheid tegenover God, en aan het geluk dat in de mens van Psalm 8 – Jezus Christus – besloten ligt.

Het Nieuwe Testament drukt ons echter met de neus op ons *geloof*. Dat alles aan Jezus onderworpen is, zien wij nu nog niet, al zien (gelooven) we dat Jezus vanwege zijn lijden en dood met eer en luister gekroond is (Heb. 2:9). Houvast aan Psalm 8 krijgen we als we op Jezus zien. Het geloof in Hem is vandaag het startpunt voor de goede lezing van Psalm 8.

Niet de grootheid van de mens, maar die van Jezus Christus moet ons leiden.

Geloof en bescheidenheid

God heeft zijn schepping toevertrouwd aan mensen. Wat maken zij ervan? De mens kan veel. Hij is baas over de

dieren. Leeuwen en tijgers kan hij achter tralies te kijk zetten. Nijlpaarden en krokodillen geven vandaag minder problemen dan indertijd aan onze verre voorouders (vgl. Job 40v). Mensen kunnen het DNA bepalen van alles wat leeft. Zij hebben de eerste stappen op de maan gezet en zullen niet rusten voordat zij ook de geheimen van Mars en andere planeten ontsluit hebben.

Snelle computers staan de mens ten dienste om de meest ingewikkelde berekeningen uit te voeren. Zijn medische macht lijkt onbegrensd.

De mens is tot veel in staat, met alle talenten waarmee de mens in Gods schepping is uitgerust. Maar we weten ook dat de mens als *vijand* van God tot veel kwaad in staat is. Hij kan de aarde maken, maar ook breken. De gereformeerden die bij Psalm 8 over onze cultuuropdracht spraken, vertelden daar mooie dingen over. Maar zij wisten ook hoe de mens God meestal *niet* prijst en zelf baas wil zijn over de aarde om zijn haan koning te laten kraaien. De mens heeft grote macht, zeker, maar hij beoefent die macht meestal buiten het kader dat Psalm 8 heeft aangebracht: 'HEER, onze Heer, hoe machtig is uw naam op heel de aarde!' Macht en onmacht gaan samen, als we denken aan wereldoorlogen en kernwapens waarmee alles vernietigd kan worden. We weten ook hoe tot op vandaag kinderen worden

misbruikt en afgeslacht. Waarom, o, God? Ja, waarom?

Wij hebben met alle lijdende christenen het woord ontvangen van Jezus Christus, die zelf immens geleden heeft. Maar we weten ook van zijn overwinning. De mens van Psalm 8 is Jezus Christus. En wij mogen met Hem mensen van Psalm 8 zijn, als we zijn spoor

volgen. Tegen de werkelijkheid in, zoals we die via tv en krant kennen, koersen wij af op een toekomst die wij om ons heen nog niet zien. Maar wij zien Jezus. De oproep ons te concentreren op de mens Jezus Christus vinden we ook in 1 Korintiërs 15:27 en Efeziërs 1:22, waar Paulus teruggrijpt op Psalm 8. Het betreft hier een citaat uit Psalm 8:7, waar over de mens gezegd wordt dat Jahwe 'alles aan (onder) zijn voeten gelegd heeft'. Onder dat 'alles' moet dan volgens Paulus ook de dood vallen, als de laatste vijand die vernietigd wordt (1 Kor. 15:26v). Deze allesomvattende macht bezitten niet wij, maar Jezus als het hoofd van de kerk, die zijn lichaam is (Ef. 1:22).

We kunnen op grond van deze gegevens zeggen dat het Nieuwe Testament zich minder op de menselijke grootheid richt dan Psalm 8 dat doet. Psalm 8 begint en eindigt met de lof op God. Alle nieuwtestamentische citaten van de psalm richten zich op Jezus Christus en op de komende wereld, waarin de dood

is overwonnen en Hij, geheel verbonden aan de kerk, zal laten zien wat wij nu nog niet zien, namelijk de algehele onderwerping van alles aan zijn macht (Heb. 2:9).

Het lijden niet schuwen

Door het Oude Testament in het licht van het Nieuwe te lezen, worden wij bewaard voor eenzijdigheden. Psalm 8 heeft onder ons een belangrijke plaats gekregen als een bijbelse bewijsplaats om in de wereld aan de slag te gaan en christelijke politiek te bedrijven. Maakt Genesis 1 en Psalm 8 niet duidelijk genoeg dat wij een taak in de wereld hebben?

Zeker, geen enkel bezwaar om het zo te zeggen. Als we tegelijk maar de *ware* mens Jezus Christus blijven volgen, door zijn (Gods) geboden te aanvaarden, niet te zwichten voor de vijanden uit Psalm 8 en daarom het lijden niet te schuwen.

Het uitoefenen van macht of het jagen ernaar, zeker in de politiek, stelt christenen op de proef. Blijven ze hun Heiland trouw, door frank en vrij op te komen bijvoorbeeld voor weerloze kinderen die slachtoffer van abortus worden? Of door vast te houden aan wat wij op grond van Gods gebod inzake huwelijk en seksualiteit verdedigen als heilzaam voor de mensen? Daarover zwijgen in onze gesecculariseerde samenleving is verleidelijk. Erover spreken is moeilijk voor wie zich als christelijke partij wil blijven profileren.

De C in de naam van onze organisaties verbleekt, als we de mooie woorden van Psalm 8 niet meer weten te verbinden aan het lijden van de mens Jezus Christus, die *daarna* als de mens van Psalm 8 met glans en glorie gekroond werd. Het lijden moeten we niet zoeken en hoeven we ook niet te begeren. Maar we moeten het evenmin ontwijken. En daar ligt onze grootste verzoeking. We nemen al te gauw genoeg met nog wat christelijke restanten, in plaats van te getuigen van wat echt *menselijk* is. Psalm 8 is niet meer te lezen zonder Jezus Christus te belijden.

Gods eigen liedboek

Kroniek
André Bas

‘Waar het orgel zwijgt en de zanger zijn mond dichthoudt, daar komt alles samen wat er niet deugt aan de cultuur van onze samenkomsten: eenzijdige nadruk op vieren en feesten, intellectuele gemakzucht, een ahistorische benadering van de Bijbel, uitlopend op een bijna hysterische toepassingsdrift en de op zelfoverschatting en egocentrisme gebaseerde overtuiging dat alles over jou moet gaan en dat jij de maatstaf bent, waarlangs de inhoud van de wraak- en klaagspsalmen moet worden afgemeten’.

Bovenstaand citaat (Klaas Wierenga in het *ND* van 12 april jl.) vormde het startsein voor een discussie over de wenselijkheid van het al dan niet zingen van (wraak)psalmen in de eredienst. Het is alweer geruime tijd geleden dat deze discussie gevoerd werd, maar in deze *Kroniek* wil ik erop terugkomen en bij enkele aspecten ervan de vinger leggen.

Psalmen zingen

Over ahistorisch gesproken: in de discussie zoals die in het *ND* gevoerd is, valt op dat niemand de vraag stelt hoe de berijmde psalmen eigenlijk in de eredienst terecht zijn gekomen. Psalmen zingen vormt in de genoemde discussie een gegeven, en vervolgens wordt daar door deze en gene wat van gevonden. Maar er moet toch een moment zijn geweest waarop men met het zingen van berijmde psalmen begonnen is? En op grond van welke ar-

gumenten heeft men dat destijds dan gedaan?

Als we ons beperken tot ons eigen land, dan wordt een bruikbaar uitgangspunt voor de beantwoording van deze vraag gevormd door een van de zogenaamde ‘Wezelse artikelen’ uit 1568. Daarin staat samengevat wat men wezenlijk achtte voor een gereformeerd kerkelijk leven. Over de liturgie wordt onder meer bepaald: ‘Voor het kerkelijke gezang zullen in alle Nederlandse kerken de psalmen gehandhaafd worden die door Petrus Dathenus zijn vertaald; opdat niet door de verscheidenheid (van berijmingen) iets dat minder passend is en minder tot opbouw dient, in de weg komt.’¹

Johannes Calvijn

De bepaling van Wezel maakt veel duidelijk. In de Nederlanden maakte men gebruik van een door Petrus Dathenus

(uit het Frans) vertaalde psalmberijming. En ook de gewoonte om in de eredienst berijmde psalmen te zingen, was van elders afkomstig: uit Genève, om precies te zijn. Daar had onder meer Johannes Calvijn zich er sterk voor gemaakt. En zoals altijd bij deze reformator, had hij daar ook steekhoudende argumenten voor.

In zijn *La Forme des prieres en chantz ecclesiastiques* schreef hij: ‘Wij moeten liederen hebben, die niet alleen beschaafd zijn, maar ook heilig, welke ons als aansporingen zijn om God te aanbidden en te prijzen, zijn werken te overdenken ten einde Hem lief te hebben, te vrezen, te eren en te loven. Nu is het waar, wat de heilige Augustinus zegt, dat niemand kan zingen wat Gode waardig is, dan wanneer hij het van Hemzelf ontvangen heeft. Daarom, wanneer wij hier en daar zijn rondgegaan om te zoeken, zullen wij geen betere noch meer geschikte liederen vinden om te zingen dan de Psalmen van David, welke de Heilige Geest hem heeft gedictieerd en gemaakt. En wanneer wij deze zingen, zijn wij er toch zeker van, dat God ons de woorden in de mond legt, alsof Hijzelf in ons zingt om zijn glorie te verhogen.’²

Ook gezongen

De psalmen zijn het liedboek dat de HERE zelf ons gegeven heeft, en dat daarom ook een ereplaats verdient in de liturgie. Toch betekent dat niet, dat er daarnaast niet ook andere liederen gezongen zouden mogen worden. In de al genoemde bundel van Dathenus zijn naast de 150 Psalmen ook enkele zogenaamde ‘cantica’ opgenomen: andere liederen uit de Bijbel, zoals bijvoorbeeld de lofzangen van Zacharias, Maria en Simeon.

Maar het ging nog verder: Dathenus had ook nog een ‘vrij lied’ opgenomen, dat niet direct terugging op een gedeelte uit de Bijbel. Het betrof het ‘Gebed voor de predikatie’ van Jan Utenhove, die zich in de Nederlandse vluchtelingengemeente in Londen ook had bezig-

gehouden met psalmberijming, maar wiens berijming het in het vaderland uiteindelijk had moeten afleggen tegen de berijming van Datheen.

Voorzichtig

Ofschoon de keuze voor de psalmen dus nooit 'absoluut' is geweest, is men toch in de Nederlanden nog lange tijd erg voorzichtig geweest met het zogenaamde 'vrije lied'. De angst bestond dat daarmee allerlei ketterijen de kerk in zouden worden gezongen. Pas sinds het begin van de negentiende eeuw is met de bundel *Evangelische Gezangen* het aantal voor de liturgie beschikbare gezangen substantieel toegenomen. In afgescheiden kring heeft dat zelfs nog (veel) langer geduurd. Huiver voor het 'vrije lied' heeft in 1834 een niet onaanzienlijke rol meegespeeld, en in 'onze' GkV is het aantal gezangen pas

Gebed voor de predikatie
O God! die onze Vader bist,
Door Jezus Christ,
Geef Uwen Geest ons algemeen
Die ons ter waarheid leide;
Verhoor ons toch tot dezer stond,
Open den mond
Uws dienaars, dat hij Uw woord
rein
En vrijmoedig verbreide.
Daartoe o Heer, genadiglijk,
Open ons hart en ooren,
Dat wij dat hooren vlijtelijk
En trouwelijk bewaren;
Opdat wij mogen vruchtbaarlijk
Uw lof altijd verklaren.

sinds het einde van de twintigste eeuw substantieel gaan groeien. Daarbij werd in 2002 nog opgemerkt 'dat het onze bedoeling niet is dat de gezangen

de psalmen in de erediensten en in het hart van de gelovigen verdringen'.³ Tegelijk kan de vraag gesteld worden, hoeveel er in de praktijk van deze goede bedoeling werkelijk terecht komt. Maar daar komt nog iets bij. Want niet alleen *of*, maar ook *waardoor* de psalmen verdrongen worden, is van belang. In het *ND* van 27 juli jl. legt Bram van de Beek de vinger bij de aard van veel wat er gezongen wordt. 'Rijp en groen door elkaar inderdaad, en dan vooral groen.' Maar ook bij de inhoud ervan. 'Het subjectivisme druipt er af. Je sopt door de gevoelens heen – vooral fijne en positieve gevoelens.' Hoewel de kerkelijke cultuur van Van de Beek een andere is dan de onze, lijken me dit desondanks behartigenswaardige opmerkingen.

Gods ene Woord

Het is God zelf, die ons de psalmen heeft gegeven – zo stelde Calvijn met Augustinus. Maar is het wel zo, dat God ons de psalmen gegeven heeft? Of was dat liedboek enkel bestemd voor zijn kinderen uit het Oude Testament? In de discussie zoals die het afgelopen voorjaar in het *Nederlands Dagblad* gevoerd is, vormde die vraag een belangrijk gesprekspunt.

'We belijden in artikel 9 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: "Wat voor ons enigszins duister is in het Oude Testament, dat is zeer helder in het Nieuwe." Het gaat er daar over dat God een drieënige God is, maar dat geldt natuurlijk voor de hele breedte van Gods openbaring aan ons. En dan kun je je afvragen: Waarom zingen wij bij voorkeur over de schaduw die Jezus vooruitwerpt, terwijl Jezus al gekomen is?' Aldus Sape Braaksma in het *ND* van 26 april jl.

Niet onweersproken

De opmerking van Braaksma is in de discussie niet onweersproken gebleven. Op 11 mei doet ook Albert Balk een duid

in het zakje met een bijdrage waarin hij onder meer schrijft: 'Wie het Oude Testament alleen ziet als een donker, duister boek met schaduwen, doet zichzelf, maar ook de Here Jezus tekort. Met het Nieuwe Testament alleen krijgen we een heel flets beeld van onze Heer en van zijn werk in ons leven.' Ik ben geneigd dat zeer met Balk eens te zijn. En wel op basis van wat we als Gereformeerde Kerken belijden in Zondag 6 van de Heidelbergse Catechismus. Daar gaat het over de Here Jezus Christus, die ons door God geschonken is tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en tot een volkomen verlossing. Oftewel, over wat het hart is van het evangelie. En vervolgens wordt de vraag gesteld waaruit we dat weten.

Verkondiging

En wat is dan het antwoord van de Heidelberger? Nu, die wijst ons in het antwoord op *heel* de Schrift. Niet alleen het Nieuwe maar ook het Oude Testament vertelt ons van het evangelie van de Here Jezus Christus. En, dat ook nog: als het over het Oude Testament gaat, gaat het niet alleen maar over 'schaduwen'. Sterker nog: daar *begint* het antwoord zelfs niet mee! 'God heeft dat (evangelie) eerst zelf in het paradijs geopenbaard. Daarna heeft Hij het door de heilige aartsvaders en profeten laten verkondigen.' Omdat ook psalmisten onder de profeten geschaard mogen worden, mogen we stellen dat ook zij het evangelie van de Here Jezus Christus hebben verkondigd. In de *ND*-discussie heeft onder meer Marten de Vries daar de vinger bij gelegd: 'Intussen heeft onze Heer zelf gezegd dat het hele Oude Testament inclusief de Psalmen over hém getuigt (Luc. 24:44; Johannes 5:39). In het bijzonder geldt dat voor Psalm 16, Braaksma's favoriet in de Psalmen voor

Nu-versie. Die wordt in het Nieuwe Testament betrokken op Jezus' opstanding (Handelingen 2:25-28; 13:35).'

Het voorbeeld van De Vries is zonder veel moeite met andere aan te vullen. Zelf heb ik op Hemelvaartsdag dit jaar onder meer het eerste vers van Psalm 110 laten zingen: 'Zo heeft de HERE tot mijn Heer gesproken: / Zit aan mijn rechterhand en neem uw recht, / totdat Ik elke vijand heb gebroken / en als een voetbank voor u neergelegd.' Ik zou niet weten waarom dat met minder enthousiasme gezongen zou moeten worden dan de door Braaksma geroemde Opwekkingsliederen. Of het moet een kwestie van (muzikale) smaak zijn.

Schaduwen

Dat neemt niet weg, dat het Oude Testament wel degelijk 'schaduwen' bevat. Ook in Zondag 6 wordt dat met zo veel woorden genoemd: 'Ook heeft Hij (= God) dat evangelie van tevoren laten

afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven.' Maar dat iets een 'schaduw' is, betekent nog niet dat het daarmee geen waarde heeft. Of al zijn waarde verliest, als de werkelijkheid gekomen is.

Dat iets een 'schaduw' is, betekent nog niet dat het daarmee geen waarde heeft

Dit is met een voorbeeld duidelijk te maken. Als er een bruiloft op komst is, kondigen bruid en bruidegom die aan met een trouwkaart. Maar er is geen zinnig bruidspaar dat de trouwkaart in de prullenbak gooit, als de trouwdag geweest is. Nee, die krijgt evengoed een plek in het trouwalbum – omdat die op eigen manier getuigt van hun liefde. En zo heeft de HERE God ook de schaduwen uit het Oude Testament in de Bijbel laten staan.

Ook de Nederlandse Geloofsbelijdenis spreekt op deze manier. In artikel 25 wordt gesteld dat 'de schaduwachtige

eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan deze schaduwen een einde is gekomen'. Maar daar wordt aan toegevoegd: 'toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud ervan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben.'

Bijval

Er is verschil tussen Oude en Nieuwe Testament, en voortgang in de heilsgeschiedenis. Maar we doen er wijs aan om van dat verschil geen tegenstelling te maken, waarbij het Nieuwe Testament de waarheid is en het Oude eigenlijk niet 'echt' meetelt. Want samen vormen ze het ene Woord van God, dat ons door de werking van de Heilige Geest geschonken is. Mijn catechisanten leer ik altijd dat het de evangelische beweging is, die er wel een tegenstelling van maakt en daarmee (te) weinig oog heeft voor de eenheid van de Schrift.

Ik wil Sape Braaksma hier niet in de schoenen schuiven dat hij eenzelfde tegenstelling creëert tussen de beide delen van de Schrift. Daarvoor is zijn bijdrage te kort. Maar wel vind ik het opvallend dat hij in de ND-discussie met ijver werd bijgevallen door Simon Streuper, die zichzelf nadrukkelijk als evangelisch presenteerde. Zou het misschien zo zijn dat men in bepaalde delen van de Gkv ook gevoelig is voor dit deel van het evangelisch gedachtegoed? Ik vraag maar...

Gods strenge oordeel

Er is alle reden, om psalmen te (blijven) zingen. Maar kunnen we ook wel alle psalmen zingen? Aanleiding voor de discussie in het ND vormde de weigering van sommige organisten om bepaalde psalmen te begeleiden. En al snel bleken er naast 'weigerorganisten' ook 'weigerzangers' te bestaan, die bij bepaalde psalmverzen de kaken stijf op elkaar houden.

Nu bevinden dergelijke weigerzangers zich in goed gezelschap. Het verhaal gaat dat stadhouder Willem V in de Kloosterkerk in Den Haag eens demonstratief zijn psalmboek dicht sloeg op het moment waarop de voorzanger Psalm 78:33 aanhief:

Psalm 78:33 (Datheen)

*Maar gelijk een dronkig mensch hem opmaket,
Als de wijn wel verteert is,
en ontwaket,
Die zeer luid tiert en maakt een zeldzaam wezen, –
Alzoo is ook onze God opgerezen,
En sloeg 't achterdeel der vijanden kwaad,
't Welk hen een eeuwig schande is en smaadt.*

Na afloop verklaarde de prins moeite te hebben gehad met het door Datheen gebruikte beeld van God als een dronkaard.⁴ In de ND-discussie spitsten de vragen zich met name toe op de zogenaamde 'wraakpsalmen'.

Begrijpelijk

Wie kennis neemt van de door 'weigerorganisten' en 'weigerzangers' gewraakte psalmverzen, heeft weinig inlevingsvermogen nodig om hun bezwaren te begrijpen. Wat te denken van de laatste regels van Psalm 137:4?

Psalm 137:4 (Geref. Kerkboek)

*Gij dochter Babels,
toegewijd ter dood,
heil onze wreker,
heil hem die, o trotse,
uw kindren zal verbrijzelen
aan de rotsen.*

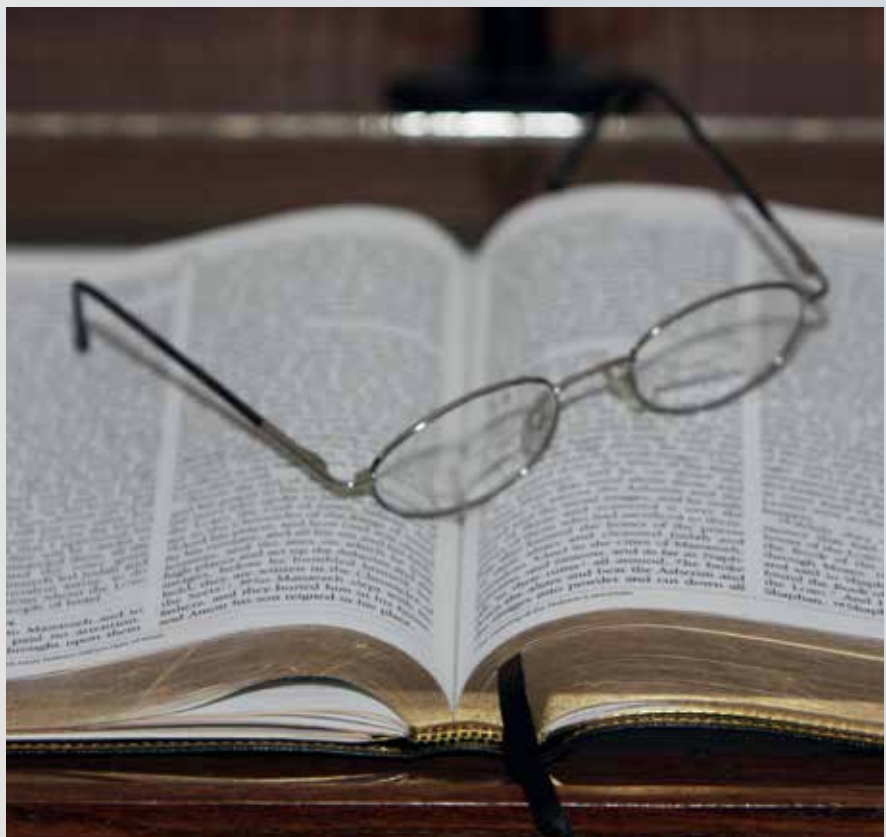
Matthijs Haak vat de bezwaren in zijn bijdrage van 17 april goed samen, als hij schrijft: 'Heeft Christus niet gebeden juist op het moment dat zijn bloed werd vergoten (psalm 139:19): "Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen" (Lucas 23:34)? Dan is dit inderdaad in Christus achterhaald.' En Simon Streuper schrijft: 'Wie de openbaring van het geheimenis van het Nieuwe Testament heeft leren waarderen, kan bij het zingen van wraakpsalmen in gewetensnood komen. Het staat haaks op Christus' opdracht onze vijanden lief te hebben.'

Tegenstelling

Kort samengevat is de gedachte achter veel bezwaren tegen het zingen van wraakpsalmen dus, dat we inmiddels beter (moeten) weten. Waar Gods kinderen het in de tijd van het Oude Testament misschien nog maken konden om te bidden om wraak, hebben wij inmiddels van de Here Jezus geleerd dat we zelfs onze vijanden lief moeten hebben. En daarmee verdraagt het zich niet om in de kerk nog steeds wraakpsalmen aan te heffen.

Wat meteen opvalt, is dat we hier opnieuw de tegenstelling tussen Oude en Nieuwe Testament tegenkomen. Waarbij het Oude staat voor 'wraak', en het Nieuwe voor 'liefde'. Maar het is mijn stellige overtuiging, dat ook deze tegenstelling geen recht doet aan het ene Woord van God dat ons door de Heilige Geest is toevertrouwd. Anders gezegd: er zit meer 'liefde' in het Oude en meer 'toorn' in het Nieuwe Testament dan wij soms denken.

schriftgedeelten waarin Hij mensen het oordeel aanzegt. Wat bijvoorbeeld te denken van een uitspraak als die in Matteüs 23:13: 'Wee jullie, schriftgeleerden en Farizeeën, huichelaars, jullie versperren de mensen de toegang tot het koninkrijk van de hemel. Jullie gaan er zelf niet binnen, maar laten ook degenen die er willen binnengaan niet toe.' Ik weet wel: dergelijke uitspraken staan doorgaans niet in onze persoonlijke top tien, maar daarmee maakt het oordeel nog wel onderdeel uit van de bijbelse boodschap. En we doen er verstandig aan om onze ogen daar ook niet voor te sluiten. Want dan wil je 'wel geloven in de liefdevolle verzoeningsdood van Jezus aan het kruis waarmee hij in de naam van God de mensheid voor zich wint, maar niet in het komende oordeel (lees eens 1 Tessalonicenzen 1:9-10) waarin Jezus, streng en eerlijk als hij is, mensen veroordeelt die hem, Gods ultieme revelatie, gewoonweg niet hoefden' (David Heek, in het ND van 8 mei jl.).

Leesblindheid

Het beste bewijs voor deze stelling is de Here Jezus zelf. Want het is een merkwaardige vorm van leesblindheid, om steeds maar heen te lezen over

Bidden zoals Jezus Christus

Je meet met twee maten – als je wel Gods liefde wilt zien, maar niet zijn oordeel. Als je wel de berijming van Psalm 1 wilt zingen, maar consequent

het derde vers achterwege laat. En toch: geloven in het oordeel is nog wel wat anders dan er ook echt om bidden? En dat is toch wat je doet, als je wraakpsalmen aanheft? Maar om eerlijk te zijn, geloof ik dat de Here Jezus ons zelfs ook *daarin* nog is voorgegaan. Ik meen dat – in alle bescheidenheid – op te mogen maken, uit het gebed dat Hij ons zelf geleerd heeft, het *Onze Vader*, waarin ook de tweede bede voorkomt: 'laat uw koninkrijk komen'. Want dat is toch zeker ook een bede om verbreking van werken van de duivel en alle macht die tegen God opstaat? En om het oordeel, dat onlosmakelijk verbonden is met de komst van Gods rijk in volmaaktheid?

Ik zie dit alles bevestigd in het bijbelboek Openbaring. Dat beschrijft ons de komende Christus, en staat (daarom) ook vol met wraak en oordeel. Sterker nog: in Openbaring 6 bidden de zielen onder het altaar met zoveel woorden om wraak. 'O heilige en betrouwbare Heer, wanneer zult u de mensen die op aarde leven eindelijk straffen en ons bloed op hen wreken?' (vers 10).

Gods recht

Tegelijk maakt dit ook heel duidelijk waar het de dichters van de wraakpsalmen *werkelijk* om gaat. Zij werden bij het dichten niet zozeer gedreven door wraakgevoelens ten opzichte van hen die hun *persoonlijke* vijanden waren, maar door de Heilige Geest, die hen bezielde met 'heilige toorn' ten opzichte van Gods vijanden. Anders gezegd: niet de dichters, maar de *HERE* God moet aan zijn recht komen!

Maar is dat ook het verlangen van ons hart? Gaat voor de *HERE* en zijn recht al het andere aan de kant in ons leven? En zijn we – met het woord van de Heiland uit Lucas 14:26 – zelfs bereid om te breken met mensen met wie we met al de vezels van ons bestaan verbonden zijn? Moeilijke vragen zijn dat! Misschien, dat juist daarom het (blijven) zingen van wraakpsalmen wel op zo veel verzet stuit. Maar tegelijk: mogen we deze vragen uit de weg gaan? Of hóórt een christen zich die te stellen?

Noten:

- 1 Vertaling afkomstig uit G. van Rongen, *Met al de heiligen. Liturgie in hemel en op aarde. III, 'Zijn gemeenschap': de gereformeerde liturgie*, Barneveld, Vuurbaak, 1990, p. 102.
- 2 Vertaling afkomstig uit T. Brienen, *Calvijn en de kerkdienst*, Heerenveen, Groen, p. 67.
- 3 *Acta GS Zuidhorn 2002-2003*, artikel 89 besluit 11.
- 4 Vergelijk R.A. Bosch, *En nooit meer oude Psalmen zingen. Zingend geloven in een nieuwe tijd 1760-1810*, Zoetermeer, Boekencentrum, 1996, p. 90.

STICHTING WOORD & WERELD

Binnenkort verschijnt: Cahier 94 De kerk: de moeite waard!

Wat Paulus schreef en
Zacharia zag,
door Pieter Niemeijer

168 x 230 mm,
genaaid, gebrocheerd,
96 pagina's

Prijs bij abonnement € 9

Ook verkrijgbaar
bij de boekhandel
voor € 10,75

Een positief boekje over de kerk! Dat mag ook wel eens in deze tijd.

In het eerste deel kijken we met de ogen van de apostel Paulus. We zien hoe hij zich tot de gemeenten richt waaraan hij zijn brieven schrijft. We leren van hem ons niet te verkrijgen op de buitenkant. En Paulus opent ons oog voor het werk van God in de kerk. In het tweede deel behandelen we de visioenen van de profeet Zacharia. In zijn tijd werkten teruggekeerde ballingen aan de herbouw van de tempel in Jeruzalem. Ze zagen zich gesteld voor allerlei vragen, tegenslag en tegenwerking. Zacharia stimuleert ze om vol te houden.

bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)

Professor Bram van de Beek over de kerk

Thema
Aryjan Hendriks

In zijn serie 'Spreeken over God' verscheen een studie van professor Bram van de Beek onder de titel *Lichaam en Geest van Christus*. Het is bewonderenswaardig hoe de emeritus van de Vrije Universiteit te Amsterdam opnieuw ons verrast met een boekwerk, dat niet minder dan 556 pagina's omvat.

Van de Beek is een theoloog die steeds weer haarscherp ontwikkelingen in het oog heeft en met zijn boeken daarop ingaat. Als het laatste oordeel uit het zicht raakt, schrijft hij een studie 'God doet recht'.

Het boek dat nu onze aandacht vraagt, getuigt daar opnieuw van. Want de auteur geeft allereerst een zeer brede verhandeling over de kerk. Nu, de kerk staat bij velen vandaag op een laag pitje. Instituties zijn niet in bij postmoderne mensen. In een tijd van individualisme en vrijblijvendheid moet je niet aankomen met wat eeuwenlang over de kerk is beleeden.

Van de Beek vindt het dan juist tijd om eens een stevige studie over het lichaam van Christus te schrijven! En hij heeft gelijk. Want de Schrift leert ons hoezeer Christus en zijn kerk niet te scheiden zijn.

De auteur meent: 'Er is geen kerk meer en er is geen kerkelijke theologie meer', en ziet 'een nieuwe reformatie' als

noodzakelijk. Voor die reformatie is de remedie terug te keren naar de bronnen, zoals ook de Reformatie van de zestiende eeuw deed. Zo kiest Van de Beek de theologie van de eerste drie eeuwen als basis van zijn boek om van daaruit het gesprek met mensen van nu te voeren.

Het gedachtegoed van de grote theologen uit die tijd is helaas onder ons weinig bekend. De studie van Van de Beek is juist daarom zo leerzaam, doordat hij voortdurend deze mannen citeert en ons laat zien wat een *denkwerk* in die eerste eeuwen, ook over de kerk, is verzet. Vooral predikanten doen er goed aan haar eens helemaal door te ploegen. Het is een heerlijk bad in de geschiedenis van het dogma en je zit de hele tijd op college bij een professor die actueel kan theologiseren!

Ik vraag in twee artikelen de aandacht van onze lezers voor deze studie omdat professor Van de Beek tot de spraak-

makende theologen van dit moment behoort.

Doorwerkende definitie van kerk

Van de Beek omschrijft de kerk als 'de gemeenschap van mensen die niet meer aan zichzelf toebehoren maar aan Christus. Zij vinden hun identiteit in Hem. Zij behoren niet meer tot de werkelijkheid van deze wereld, maar tot de eschatologische werkelijkheid van Christus. Daarom zijn ze wereldvreemd. Hun wezenlijk bestaan is in het eeuwige leven. Zij vieren dat in de eucha-

Haar Koning regeert vanaf het hout

ristie als middel voor onsterfelijkheid.' De elementen van deze definitie vind je voortdurend terug in wat de auteur over de kerk betoogt. De kerk is een nieuwe schepping, uit de dood overgegaan in het leven. Door de kerk zijn we verbonden met Christus, in haar is Hij werkelijk tegenwoordig. Daarop legt Van de Beek veel nadruk en zo komt hij ertoe te spreken over het sacramentele karakter van de kerk.

Maar die werkelijke presentie van God in Christus in haar is er in de gestalte van het kruis. Haar Koning is de Ge-kruisigde, Hij regeert vanaf het hout. De kerk heeft dan ook deel in het lijden van haar Heer. Van de Beek tekent hoe de kerk op verschillende manieren lijdt met haar Hoofd. Haar kruis heeft vele gestalten!

Professor Bram van de Beek

Uitvoerig worden de eigenschappen van de kerk besproken: haar eenheid, heiligheid, katholiciteit en apostoliciteit. Daarbij treft het dat de auteur telkens weer stelt, hoezeer het de kerk aan het vertonen van deze eigenschappen *mankeert*. De *eenheid* van de kerk is fundamenteel, zij kan niet gedeeld of verdeeld zijn. Juist de vroege kerk heeft dat krachtig gehandhaafd. Een 'eenheid van het hart' gaat lijnrecht in tegen de vroegchristelijke leer over de kerk en evenzeer tegen de gedachten van de reformatoren. Tegenover het accepteren van de vele kerken in onze dagen stelt Van de Beek: 'Men moet geen uitvluchten zoeken, maar zich bekeren en de eenheid van de kerk niet overwegen, maar doen.'

De belijdenis van de heiligheid van de kerk klopt niet met de feiten

Ook als het gaat om de *heiligheid* van de kerk, ziet de auteur het tekort. De belijdenis van de heiligheid van de kerk klopt niet met de feiten. Want de mensen in de kerk zijn onheilig, soms zelfs schijnheilig. En zoals de kerk één

is of niet is, zo is de kerk heilig of ze is niet. Daar valt niet mee te marchanderen. Daarom komt Van de Beek ook tot de vraag aan de kerk vandaag: 'ben je een aan God gewijde gemeenschap en functioneer je als zodanig? Ben je het licht der wereld als de zichtbare gestalte van de Geest van Hem die het Licht der wereld is?'

Bij de *katholiciteit* van de kerk gaat Van de Beek 'voluit op het orgel'. In aansluiting met Cyrillus van Jeruzalem (vierde eeuw) zegt hij dat 'katholiek' in de eerste plaats betekent dat de kerk wereldwijd is. Zij bestaat uit de gemeenschap van alle gelovigen van alle eeuwen en plaatsen. Helaas zijn er breuken opgetreden. Denk aan de grote schisma's van 451 (met de Egyptische kerken), van 1054 (met de Oosterse kerken) en de Reformatie van de zestiende eeuw. De kerk *is* katholiek. 'Als zij dat nu niet is? Is zij dan een leugen?', zo vraagt Van de Beek.

Katholiek wil ook zeggen: de kerk bewaart de volheid van de leer, het katholieke geloof. Van de Beek ziet ook hier een ernstig manco. Hij wijst daarvoor op de prediking in de meeste kerkgenootschappen waar slechts een selectie van bijbelgedeelten aan de orde komt en bepaalde accenten van het geloof genegeerd of zelfs ontkend worden. Maar ook de Reformatie krijgt een veeg uit de pan: zij 'had volkomen gelijk met haar oproep tot herstel van de inhoud van het geloof: in de kerk gaat het om Christus alleen. Toen zij echter overging tot een eigen kerkelijke organisatie, werd een drempel overgegaan die herstel van de katholieke eenheid vrijwel onmogelijk maakte.'

De *apostoliciteit* wil zeggen dat de kerk trouw is aan wat de apostelen verkondigd hebben. Van de Beek houdt tegenover moderne bijbelgeleerden staande dat de kern van het christelijk geloof van meet af aan duidelijk is geweest. Er is wel degelijk een

geloofsgoed en een praktijk van de kerk in de eerste eeuw! Er is een aantal fundamentele zaken waarvan men niet mag afwijken. Dat vind je terug bij alle auteurs van het Nieuwe Testament.

Kenmerken versplinteren

In het kader van de genoemde eigenschappen van de kerk richt Van de Beek zijn kritiek op de kenmerken die de Reformatie ernaast heeft gezet: de zuivere verkondiging van het Woord en de rechte bediening van de sacramenten. Men vat die op als de inhoudelijke weergave van de vier eigenschappen van de kerk. Ze dienen als *criterium* om te toetsen of een gemeenschap zich terecht met de naam 'kerk' siert. Maar juist deze reformatorische 'kenmerken' hebben tot versplintering geleid. Terwijl de klassieke eigenschappen die Van de Beek als *de* 'kenmerken' ziet, juist een dam waren tegen schisma's, zijn de protestantse kenmerken een bron van schisma's gebleken. Van de Beek wil dan ook *terug* naar wat de Geloofsbelijdenis van Nicea over de kerk zegt en het daarbij houden!

De protestantse kenmerken zijn een bron van schisma's gebleken

In dit verband is de vraag belangrijk: wat zijn dan de *grenzen* van de kerk? Wie hoort er dan niet bij? Als het gaat om ketterij, is het antwoord niet moeilijk: voor ketterij is er geen plaats als leden van Christus' lichaam. Uitvoerig behandelt Van de Beek de kwestie van het schisma. Daarbij spelen zijns inziens andere factoren een rol dan ketterij. Er is dan geen verdeeldheid over de leer, maar conflict tussen personen of over kerkelijke praktijk. Het schisma is een ruzie in het *kerkgezin*. De breuk tussen de Westerse en de Oosterse kerken in 1054, maar ook de Reformatie van de zestiende eeuw waren dan ook familieruzies, die ons pijn moeten doen zo vaak wij het avondmaal vieren in een *gedeelde kerk*! Het wordt volgens Van de Beek dan ook tijd dat Rome en de Reformatie stappen zetten om tot verzoening te komen. Christus is immers niet gedeeld.

Kerk in crisis

Beleefde de kerk in West-Europa en zeker in Nederland tot in de jaren zestig een bloeitijd, daarna is de kerk al

meer in een crisis gekomen. De grote verhalen deden het niet meer en de secularisatie zette zich door. Van de Beek meent dat men 'crisis' te veel ziet als een probleem dat wij moeten 'oplossen' en te weinig als een *oordeel* van God waaronder christenen in het huidige tijdsgewricht moeten buigen. De problemen die er zijn, moeten ons tot ootmoed en inkeer brengen. Het antwoord daarop is niet: plannen maken om de boel te herstellen, maar 'kerk zijn in de wekelijkse en liefst dagelijkse viering van Woord en sacrament opdat Christus weer heel ons leven gaat bepalen'. Het betekent dat we Gods aanwezigheid in zijn kerk over ons laten komen! Er zijn vandaag talloze kerkgenootschappen. Je kunt er alleen maar verbijsterd over zijn. De kerk is een hopeloos geval. De leer van de kerk 'is het verdrietigste thema van de chris-

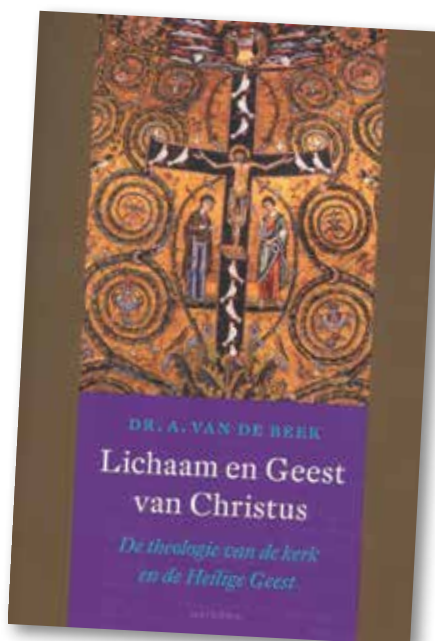
Een gedeelde kerk is een verschrikking

telijke theologie en het verdrietigste is dat mensen er geen verdriet meer over schijnen te hebben. De hopeloze verdeeldheid hoort erbij en men realiseert zich het godslasterlijke karakter daarvan niet meer, alsof God niet één is en Christus gedeeld is.' Een gedeelde kerk is een verschrikking, net als een kerk die niet katholiek, heilig of apostolisch is. En dat alles is de *reële* kerk niet! Dat geldt voor alle kerkgenootschappen samen. Maar in deze crisis is er gelukkig de aanwezigheid van de Heilige Geest. Hij *woont* in de kerk, deze reële kerk met haar falen en gebrokenheid is Gods woonstede in de Geest! De kerk blijft ondanks alles toch de plaats waar God aanwezig en bezig is in onze wereld, ook al is het lichaam van de kerk verscheurd. Maar het blijft een aanwezigheid in de gestalte van het kruis.

Weg naar de eenheid

De universele katholieke kerk ligt op het moment in scherven. Hoe kan ze weer geheeld worden? De eerste stap die de kerk zou moeten zetten, is volgens Van de Beek die van

de *hereniging*. Als anderen het niet doen, zullen wij het moeten doen. Er is oecumenisch lang genoeg gepraat. We zullen elkaar in de armen moeten sluiten, we horen bij elkaar. *Verzoening*, daar gaat het om! En die vindt plaats voordat alles is opgelost en voordat we garanties hebben. 'Eerst is verzoening en eenheid nodig en daarna kunnen we met elkaar gaan zien wie er inderdaad niet bij horen: wie geen schismatici maar ketters zijn. Dat kan geen kerkgenootschap

alleen beslissen.' Dat kan alleen de universele kerk. Kleine kerkgenootschappen kunnen een eerste stap naar elkaar zetten en dat zou al een geweldige impact hebben. Ga eerst maar samen vieren om dan later te praten over alles wat pijn gaf en geeft. En dat ziet Van de Beek ook als remedie voor de kerken wereldwijd.

Het ambt als 'tegenover'

In een tijd waarin velen een ambtsdrager zien als leider of manager, is het uitgerekend weer professor Van de Beek die opkomt voor het unieke van het *ambt* in de kerk. Hij ziet dit in 'de verantwoordelijkheid om de kerk te bewaren bij het geloof'. Daarvoor moeten specifieke mensen worden aangesteld die daar

toe bekwaam zijn. Het ambt komt niet uit de gemeente op, maar is door God gegeven als een 'tegenover'. Niet organisatorisch leidinggeven en pastorale zorg, maar dat *bewaren bij het geloof* is het wezenlijkste van het ambt. En dat

Omdat de Geest in hem woont en door hem werkt, heeft de ambtsdrager ook bevoegdheid om zonden te vergeven en te houden

vindt weer zijn kern in de ambtelijke verkondiging van het Woord. Van de Beek ziet zelfs het ambt in gelijke relatie tot Christus staan als de Bijbel, wanneer het gaat om bemiddeling, al is het ambt wel gebonden aan Gods Woord. In de Bijbel komt Christus naar ons toe, maar ook in de ambtsdrager komt Hij naar ons toe. De ambtsdrager stelt Christus present in de verkondiging, die heel wat anders is dan uitleggen van de Bijbel. Van de Beek aarzelt dan ook niet om te spreken over de *sacramentele status* van de Woordbediening.

De ambtsdrager representeert Christus en stelt Hem tegenwoordig. De auteur komt met Rome op voor een 'opvolging van personen' (*successio personarum*): naast de *successio doctrinae* (opvolging van de leer). Het ambt wordt ook de eeuwen door vanaf de apostelen overgedragen. En het is de oplegging der handen die de ordinatie het karakter geeft van een goddelijke legitimatie. Zij creëert de apostolische ambtsdrager, in wie de overdracht van de apostolische volmacht door de Heilige Geest openbaar wordt. Omdat de Geest in hem woont en door hem werkt, heeft de ambtsdrager ook bevoegdheid om zonden te vergeven en te houden. Van de Beek komt dicht bij de rooms-katholieke opvatting van het ambt doordat hij de ordinatie een sacrament noemt en die ziet als een aan de persoon geschonken bijzondere gave van de Geest, waardoor een mens tot een nieuwe taak bekrachtigd wordt.

Van de Beek gaat mijns inziens hier wel te ver met Rome mee. Gereformeerden hebben nooit willen weten van een bijzondere '*sacramentele genade*'. Alles wat Rome zo beslissend acht voor de wijding tot het ambt, hebben zij afge-

Het blijft een aanwezigheid in de gestalte van het kruis

wezen. De handoplegging geeft niet deel aan de Heilige Geest, maar onderstreept slechts de volledige toewijding tot de dienst waartoe je geroepen wordt. Ook geven ambtsdragers het ambt niet door, maar is het Christus die telkens weer door *zijn gemeente* tot het ambt roept (vgl. Hand. 6: de apostelen schakelen de gemeente in!). Het woord van Calvijn over de bevoegdheid van ambtsdragers blijft actueel: 'maar wij willen dat het aan het Woord gebonden is en dulden niet, dat het daarvan afgescheiden wordt.' Van de Beek zal dit wel beamen, maar zijn verhaal is kwetsbaar doordat hij zo sterk benadrukt dat de Geest in de ambtsdrager woont en door hem handelt. Je kunt dat wel zeggen, als je dan maar tegelijk zegt dat die Geest de Geest van het *Woord* is, waaraan de ambtsdrager voortdurend gehoorzaam moet zijn en waaraan hij alleen zijn zeggenschap ontleent.

Vaticaanstad

Het deed mij deugd te lezen wat de auteur over de *tucht* schrijft. Terecht roept hij op tot tuchtoefening over leer

en leven. Hij constateert dat het met die tucht in de kerken treurig gesteld is, en zegt: 'De moderne relativisering van waarheid en de humanistische gedachte van vriendelijkheid voor alle mensen als tegengesteld aan gehoorzaamheid hebben geleid tot een vrijblijvendheid waarin waarheid en ketterij geen begrippen meer zijn die men kan hanteren en waarin men zich niet in het leven van anderen moet mengen.' Als niemand meer de mensen aan regels houdt, ontstaat er 'een gruwelijke verwoesting van de kerk', die je ook kunt constateren.

Tegelijk waarschuwt Van de Beek voor overdrijving. Van ketterij is slechts sprake bij zaken die het aloude Nicaenum raken en wat op een vergelijkbaar

niveau met het Nicaenum ligt. Daar kwamen in de vroege kerk de breuken, niet over allerlei eenzijdigheden of

dingen die niet direct de basis van het geloof aantasten.

Een bisschop?

Van de Beek geeft wat het kerkrecht betreft, de voorkeur aan het *conciliaire presbyteriaal-episcopale* model. In dit model is de bisschop de centrale persoon, waarbij rekening wordt gehouden met collega-bisschoppen die op allerlei niveau, regionaal en zo nodig mondiaal met elkaar samenspreken. In dit conciliaire overleg kunnen ook de presbyters (ouderlingen) meespreken,

Het accent ligt hier niet op de kerkelijke vergaderingen, maar op de gewijde personen

door wie de bisschop op lokaal terrein wordt bijgestaan. Anders dan bij het bekende presbyteriaal-synodale stelsel ligt het accent hier niet op de kerkelijke vergaderingen, maar op de gewijde personen. Vandaar niet *presbyteriaal*, maar *presbyteraal*!

Niet de ouderlingschap treedt naar voren, maar de ouderling.

Hoewel Van de Beek in het Nieuwe Testament de bisschop uit de tweede eeuw niet terugvindt (p. 235), blijkt hij zich graag op dit punt aan te sluiten bij de vroege kerk, waar we de bisschop als de centrale figuur naast de presbyters vinden. Hij pleit voor de bisschop die het alleenrecht heeft om te ordineren, terwijl de presbyters alle andere taken mogen doen. De voornaamste taak van de bisschop is de kerk te bewaren bij Christus en de leer.

Natuurlijk kan Van de Beek dan niet zwijgen over de *paus*, zoals Rome die kent. Hij is ervan overtuigd dat het Nieuwe Testament zo'n eenhoofdige leiding van de kerk niet kent. Aan de andere kant meent hij dat het pausdom geen verhindering behoeft te zijn voor de eenheid van de kerk. 'De ambtelijke structuur is geen zaak van een *status confessionis*', een zaak die het belijden raakt. Daarom zou de wereldwijde kerk zich kunnen voegen in de eenheid onder leiding van Rome, als die leiding maar leiding is ten behoeve van het geloof in Christus en gezuiverd wordt van alle misstanden die eromheen gegroeid zijn.

De balans opgemaakt

Van de Beek wil, zoals we al zagen, in de verscheurdheid van de kerk een tweede reformatie. Hij bepleit een terugkeer naar het vroegkerkelijke Credo om elkaar daarbij te vinden. Het tweede dat hij bepleit, is het herstel van de waardigheid van het ambt, het aanvaarden van een bisschoppelijke structuur voor de kerk. In die bisschoppelijke kerk kan Rome een coördinerende functie uitoefenen met authenticiteit gezegd. 'Dat zou een hereniging van de kerken impliceren, of beter: een

De gruwel van de verscheurdheid

hereniging van het gescheurde lichaam van de ene kerk.'

Ik moet toegeven dat Van de Beek mij geraakt heeft door wat hij schrijft over de gruwel van de verscheurdheid. Het is waar als hij zegt: 'Met name gereformeerden vergeten snel dat zij met meer mensen dan hun eigen kring in de wereldkerk zijn.' Wij lijden te weinig aan die wereldwijde verdeeldheid. Wat dat betreft, heb ik veel uit zijn boek geleerd.

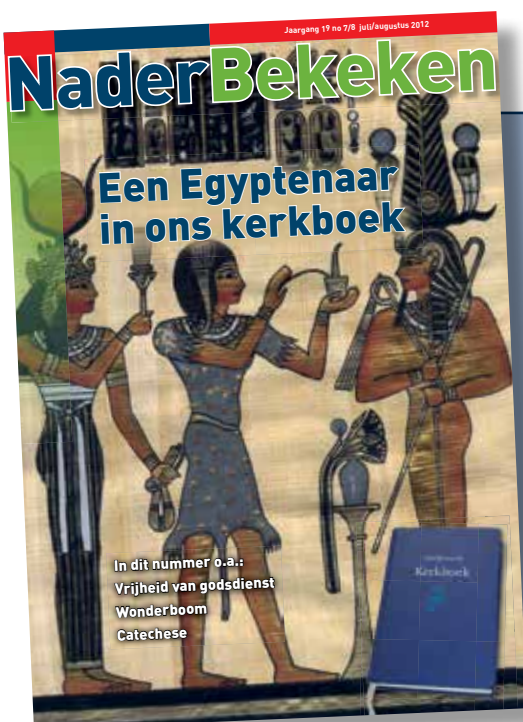
Maar met zijn *remedie* kan ik minder meegaan. Mijns inziens kun je niet verenigen enkel op het oudkerkelijke Nicaenum. Wil je blijven bij de leer van de apostelen, dan zul je vandaag meer moeten zeggen. Je kunt dan niet zwijgen over alles wat de gereformeerde kerken in haar confessie over die leer beleden hebben. Dat zijn geen 'details', maar zaken die het allerheiligst geloof raken en die te maken hebben met het 'houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb' (Mat. 28:20).

A.A. van Ruler schreef eens dat je bij kerkelijke eenheid twee boekjes moet invullen: het boekje van het belijden en het boekje van het kerkrecht. Het eerste boekje vult Van de Beek te weinig in. Het tweede vult hij te gemakkelijk in. Ik lees in het Nieuwe Testament nergens over een bisschop te midden van zijn presbyters. Ik lees wel over ouderlingen en diakenen (Fil. 1:1; 1 Tim. 3) en over een raad van oudsten (1 Tim. 4:14). Daarom houd ik het *presbyteriaal*-synodale model dat wij als gereformeerde kerken kennen, het meest naar de bedoeling van de Heilige Geest. Niet geordineerde ambtsdragers komen in een synode bij elkaar, maar kerken komen daar bij elkaar, om elkaar te houden bij

het Woord van Christus.

Ik moest helaas veel uit de studie van Van de Beek laten liggen. Naast vraagtekens heb ik bij het lezen meer dan eens uitroepetekens geplaatst. In een tweede artikel hoop ik in te gaan op wat hij schrijft over de Schrift en over de Heilige Geest.

In dit artikel is een deel besproken van het boek van A. van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus. De theologie van de kerk en de Heilige Geest*, Zoetermeer, Boekencentrum, 2012, 556 pag., ISBN 978 90 211 4310 1, prijs € 34,50

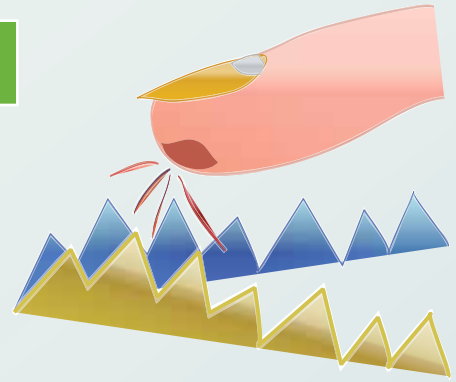

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken. Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang!

Kijk op www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl of bel 0900-226 52 63 (€ 0,10 per minuut)

Voortschrijdend inzicht

Column
Rufus Pos

U kent ze vast ook wel: mensen bij wie tussen zwart en wit geen enkele ruimte lijkt te zitten. Je voelt je in hun omgeving altijd een beetje schuldig. Want het lijkt net of jij altijd net over de grens opereert. Waarom durven zij wel hardop tegen alle populaire en door velen gedeelde meningen in te gaan? Waarom durven zij wel met veel omhaal te spreken over het verval van de kerk door secularisatie, die vaak hand in hand gaat met allerlei vernieuwingen binnen het kerkelijk leven? Als je heel voorzichtig het pleit voert om niet al te rechtvaardig te zijn, kunnen ze je aankijken alsof je ter plekke de ware kerk verloochent. In hun spreken wijken zij niet af, noch ter linker- noch ter rechterzijde. Eigenlijk hebben ze haast onprettig gelijk. Scherp-slijpers zijn het. Er is geen speld tussen hun redenering te krijgen. Ik zei het al: je voelt je altijd een beetje schuldig, omdat het erop lijkt dat jij wat sjoemelt met grenzen, waar zij onverzettelijk de wacht houden en daarvan gevraagd en ongevraagd verslag doen:

Zuster X deugt niet, want ze is getrouwd met iemand die niet veel (meer) aan de kerk doet. Een overduidelijk 'ongelijk span'! Broeder Y deugt ook niet, want hij begint zondagavond na de kerkdienst al met voorbereidingen voor zijn dagelijkse werk. Een sabbatsovertreder! De kerkenraad van Z wacht veel te lang met het onder tucht zetten van een jonge broeder die vaker niet dan wel in de kerk komt. Verzuimt hij niet de onderlinge bijeenkomsten? Ernstig! En de jeugd

is nauwelijks nog bereid z'n mond open te doen als er geen Opwekking gezongen wordt, al of niet begeleid door muziekgroep met een overmaat aan drumlawaai. Je reinste wereld in de kerk! Alsof het niet om een eredienst gaat maar om een religieuze happening! De kinderen van deze stoere grenswachters zijn intussen groot geworden. Ze gaan zo'n beetje hun eigen weg. Hun vrienden komen niet meer allemaal uit de(kzelfde) kerk. Ze doen wel mee in het bandje van de kerk. Ze gaan ook wel eens naar een jeugddienst in de (vroeger althans) valse kerk. Nog weer vijftien jaar later zingt een kleindochter zelfs solo als er een heus gospelkoor optreedt tijdens een zondagse kerkdienst.

We horen ze niet zo erg hardop meer, de bewakers der kerkelijke grenzen van weleer. Zij die precies konden aangeven door welke keuzes je een waar lid van het Verbond was (opvallend genoeg altijd *hun* keuzes!). En waren het vroeger de psalmen die te vuur en te zwaard verdedigd werden tegenover de gezangen en al helemaal tegenover het Opwekkingslied, nu zijn opa en oma trots op hun kleinkinderen die zo'n actieve rol spelen in de kerkdienst. Waar ze vroeger precies wisten hoe je als kerk en kerkenraad moest optreden tegen homo's, ontvangen ze nu met graagte de vriend van hun oudste kleinzoon, want dat is zo'n verdraaid lieve jongen. Zo netjes en beleefd ook! Onbegrijpelijk dat broeder X daar moeite mee heeft! Liefdeloos!

Zijn ze door hun leeftijd mild geworden? De scherpe kantjes zijn er in ieder geval vanaf. Ja, dat is één kant van de zaak. De meesten van ons worden met het klimmen der jaren milder. Maar waar blijven de grenzen van vroeger dan? Zijn die opgeschoven? En als dat zo is, door wie dan?

De Here kan geven dat er voortschrijdend inzicht komt. Je leert zien dat er naast de Psalmen ook andere, heel schriftgetrouwe liederen zijn waarmee je eer aan God kunt geven. Ook in een kerkdienst. Je leert dat er ook andere muziekinstrumenten gebruikt kunnen worden dan alleen het orgel. Je leert ook dat er in andere dan eigen kerk oprechte en voorbeeldige gelovigen kunnen zitten. Alleen zodra je een verandering bij jezelf typeert als 'voortschrijdend inzicht', moet je ook consequent zijn en erkennen dat het vroeger misschien toch ook wel ging om je eigen grenzen die je zo fanatiek bewaakte.

Als mensen kunnen en mogen we veranderen. Maar laten we oppassen dat we niet ongemerkt onszelf tot norm (blijven) stellen en deze eigen norm, al is die schijnbaar milder geworden, toch ook weer aan anderen gaan opleggen. Dan zijn we misschien wel aan de buitenkant veranderd, maar vanbinnen zijn we precies dezelfde mensen gebleven. We nemen nog steeds anderen de maat aan de hand van ons eigen profiel.

Is Jezus God?

Κύριος

יהוה

Daarom heeft God Hem hoog verheven en Hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat.

(Filippenzen 2:9)

Wie is Jezus? Deze vaak gestelde vraag wordt in de praktijk op verschillende manieren beantwoord. Een hoogstaand mens, een Joodse profeet, een goddelijk persoon, een engel naast God – of is Jezus gelijk aan God?

Paulus zegt ongeveer het laatste, wanneer hij het in Filippenzen 2:6 heeft over Jezus' gelijkheid aan God, maar hoe moeten we ons dat voorstellen? Gaat het bij de Vader en de Zoon in feite om één en dezelfde persoon? Maar Vader en Zoon zijn toch niet allebei gestorven aan het kruis? Daarom zegt Paulus ook dat God Hem hoog verheven heeft: Jezus is na zijn opstanding uit de dood door God opgenomen in de hemel. Vader en Zoon zijn blijkbaar niet dezelfde persoon.

Super-verhoogd

In Filippenzen 2:5-11 schrijft Paulus geen dogmatische verhandeling over de godheid van Christus, maar hij zingt een lied. Misschien gebruikte hij daarvoor een bestaande hymne, maar het is waarschijnlijker dat Paulus zelf dit poëtische gedeelte van zijn brief heeft gecomponeerd. Hoe dan ook, hij be-

zingt de gezindheid van Christus Jezus, die 'in de gestalte van God' verkeerde, omdat Hij aan God gelijk is. Hij kwam van *boven*. Maar Hij heeft zijn goddelijke status niet voor Zichzelf gehouden. In plaats daarvan heeft Hij die voor anderen ingezet: Hij deed afstand van de hemelse glorie en nam 'de gestalte van een slaaf' aan. Zo werd Hij een nederig mens, iemand van *beneden*. Tegelijk bleek Hij bereid tot onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan God en onbaatzuchtige dienst aan de naaste. Hier beneden bracht Hij principes van boven in praktijk.

**Schoonmaker
die topfunctie krijgt**

Dat werd Hem niet in dank afgenomen. Het leidde uiteindelijk zelfs tot zijn kruisdood, maar dankzij Gods ingrijpen is Hij nu in de hemel tot de hoogste

positie verheven. Op die manier gaat de profetie uit Jesaja 53:12 in vervulling, over de lijdende Knecht van de HEER: 'Daarom ken Ik Hem een plaats toe onder velen (...) omdat Hij zijn leven prijs gaf in de dood.' Het ging dus pijlsnel van dieptepunt naar hoogtepunt, alsof een schoonmaker de topfunctie in het bedrijf toebedeeld krijgt. Paulus gebruikt een zeldzaam werkwoord om deze uitzonderlijke hemelse positie van Christus Jezus te beschrijven: Hij werd door God 'super-verhoogd' (*hyperhupsoun*, een samengesteld werkwoord in het Grieks; het komt binnen het Nieuwe Testament alleen hier voor). En ter bevestiging daarvan heeft Hij de naam ontvangen die alle namen te boven gaat.

De Naam

Welke naam is precies bedoeld met, zoals er letterlijk staat, 'de naam boven elke [andere] naam'? De meningen zijn verdeeld. Volgens de eerste opvatting gaat het niet om een bepaalde naam, maar om de machtspositie die iemand van naam bekleedt: Christus Jezus heeft in de hemel een superieure naam

Woordwaarde
Rob van Houwelingen

gekregen, een reputatie die alles en iedereen te boven gaat. Maar de oudste Griekse handschriften hebben het lidwoord, wat toch wel in de richting van een bepaalde naam wijst.

Een tweede opvatting denkt aan de naam Jezus, die in vers 10 expliciet wordt genoemd. Dan bedoelt Paulus dat God aan de aardse naam Jezus ('de HEER redt') een betekenis heeft verleend die elke andere naam te boven gaat. Hoewel de naam Jezus inderdaad een persoonsnaam is, blijft het echter lastig te verklaren dat de naam die Gods Zoon op aarde droeg, later in de hemel opnieuw aan Hem gegeven zou zijn bij wijze van gunst (Grieks: *echarisato*).

aanroepen onder dezelfde Naam; alles en iedereen zal voor die éne Naam zich buigen en de goddelijke autoriteit van Vader en Zoon erkennen. Dat zij dezelfde Naam dragen, betekent echter niet dat alle onderscheid tussen God en Jezus wordt uitgewist. Jezus is God, in de zin van gelijkwaardig aan God, als Zoon delend in de hemelse glorie van zijn Vader.

Gezindheid als spiegel

Intussen is het juist de gezindheid van onze Heer, die Paulus aan de Filippenzen en aan alle christenen als een spiegel wil voorhouden. Jezus is God – zijn wij als Jezus? Laten we van Hem leren

Egbert Brink, *Onnoemelijk veelzijdig. Over de namen van God* (Kok, Kampen, 2010), p. 99-109.

Larry W. Hurtado, *How on Earth Did Jesus Become a God? Historical Questions about Earliest Devotion to Jesus* (Grand Rapids, Eerdmans, 2005), p. 83-110.

Bert Jan Lietaert Peerbolte, 'The Name above all Names (Philippians 2:9)', in: George H. van Kooten (ed.), *The Revelation of the Name YHWH to Moses. Perspectives from Judaism, the Pagan Greco-Roman World, and Early Christianity* (Leiden, Brill, 2006), p. 187-206.

Dit artikel zal worden opgenomen in *Ongemakkelijke teksten van Paulus* (red. Rob van Houwelingen en Reinier Sonneveld), dat binnenkort verschijnt bij uitgeverij Buijten & Schipperheijn te Amsterdam.

Vader en Zoon laten Zich nu aanroepen onder dezelfde Naam

Daarom kunnen we – en dat is de derde opvatting – het beste denken aan de naam HEER, in het Grieks *Kurios*, als weergave van de godsnaam. Dit zou goed passen bij vers 11, waar staat dat iedereen zal belijden: 'Jezus is Heer.' Net als in Romeinen 14:11 citeert Paulus hier Jesaja 45:23b: 'Voor Mij zal elke knie zich buigen en elke tong zal bij Mij zweren.' Wat daar namens en over de HEER wordt gezegd, durft Paulus zonder meer op Jezus toe te passen. En dat Godswoord uit Jesaja staat midden in de hoofdstukken 40 - 55, waar telkens vanuit de hemel wordt herhaald: 'Ik ben JHWH God, dat is mijn naam.' Het is die heilige naam van God, die Paulus hier in gedachten heeft. Christus Jezus is zo hoog verheven, zijn hemelse glorie is zo groot, dat Hij zelfs de Godsnaam draagt. Vader en Zoon laten Zich nu

hoe we met elkaar moeten omgaan in de gemeente en daarbuiten, door óók hier beneden principes van boven in praktijk te brengen. Hoe actueel klinken in dat opzicht de woorden waarmee het loflied op Christus Jezus door Paulus werd ingeleid (vs. 3-5): 'Handel niet uit geldingsdrang of eigenwaan, maar acht in alle bescheidenheid de ander belangrijker dan uzelf. Heb niet alleen uw eigen belangen voor ogen, maar ook die van de ander. Laat onder u de gezindheid heersen die Christus Jezus had.'

Literatuur

Richard Bauckham, *Jesus and the God of Israel. 'God Crucified' and Other Studies on the New Testament's Christology of Divine Identity* (Milton Keynes, Paternoster, 2008), p. 37-38; 41-45; 197-210.

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste één jaar geleden op te vragen is er via www.woordenwereld.nl! Door te klikken op Nader Bekeken, Archief kunt u uit een aantal nummers downloaden.

Verder zijn trefwoordenregisters op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

In de wereld

Johannes 17

Het gebed is niet *voornamer dan* de dankbaarheid die God van ons eist. Het gebed is 'het voornaamste *in* die dankbaarheid'. Het gebed staat niet *náást* of *tégenover* de gehoorzaamheid aan Gods geboden, maar *ermiddenin!* Het is het hart ervan.

In het gebed vindt de dankbaarheid – die God niet minder belangrijk vindt maar die Hij van ons *eist!* – haar diepgang en hoogtepunt. Je gaat voor de Here staan: je belijdt, als je God in de ogen kijkt, je eigen schuld en machteloosheid; je weet je volkomen afhankelijk van zijn Geest; je vertrouwt je toe aan de Here Jezus; je laat je niet leiden door je eigen belangen en driften, maar je bent gericht op Gods eer. Dankbaarheid zonder gebed mist haar hart en haar doel.

Zoals het gebed het voornaamste is in de dankbaarheid, zo kun je de kerkgang het belangrijkste noemen in ons leven in de wereld.

De wereld. Dan denk ik allereerst aan de wereld zoals die door God geschapen is en het voorwerp van zijn liefde en heilswerk is. Er is door de zonde veel ontaard en ontwricht in de wereld. Maar ze is door God goed geschapen. Hij regeert haar ook en leidt haar naar de jongste dag. Wij worden opgeroepen om in deze wereld bezig te zijn, haar te beheren en te ontwikkelen. Er wordt van alles ontdekt en uitgevonden. Er gebeuren mooie dingen. God wil dat we daarin meedraaien en laten zien hoe we als kinderen van God in dit alles staan.

Ik noemde al even de zonde die in de wereld is gekomen. In haar kielzog kwamen ellende en bederf en ontwrichting en onverbondenheid, en ook vloek en gerichten van God. Paulus spreekt van een schepping die in al haar delen zucht. Het lijden is er niet van de lucht. Wij zien het om ons heen. Het dringt tot ons door en het grijpt ons aan. God zag het ook en zond zijn eigen Zoon, om zijn schepping van de ondergang te redden. Hij kwam als Heiland der wereld opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat maar eeuwig leven heeft.

In een andere zin spreken we van 'de wereld' als het gaat om de mensen om ons heen, de samenleving waarvan we deel uitmaken, onze buurt, ons werk, onze opleiding, de voorzieningen waarop we een beroep doen, de cultuur waarvan we genieten. We leven als kerkmensen niet op een onbewoond eiland, maar in 'de bewoonde wereld'.

En dan is er in de Bijbel de wereld als Godvijandige macht. De Here Jezus spreekt over de wereld die Hem afwijst en zich zelfs tegen Hem keert. Al vanaf de zondeval woedt de

strijd tussen het zaad van de slang (de satan) en het zaad van de kerk. Hier gaat het om de wereld die het evangelie beschimpt, God lastert en Gods kinderen het leven zuur maakt. De wereld die ons zoekt los te weken van God. De wereld die ons bestookt met zondige en verleidelijke prikkels. Die ons het liefst ziet opgaan in zinloze dingen.

Levend in de wereld gaan we naar de kerk. Dan stappen we niet uit de wereld. We gaan als mensen van deze wereld naar onze God. We horen in de kerk de verbinding leggen tussen ons bestaan hier en de werkelijkheid van God. We zoeken er naar een goede houding op ons werk. We bidden in de kerk voor overheden en bestuurders. Voor alle mensen, arm en rijk, gezond en ziek, uit alle culturen en rassen. We eren God om wat Hij ons aan moois laat zien in de schepping en de wereld om ons heen. We huiveren voor Gods majesteit als we aangrijpende rampen zien. We dragen de wereld met haar nood en onrecht aan de Here op. We smeken om zijn ontferming en om de verkondiging van het evangelie in de duisternis van het bestaan. We bidden om kracht en moed tegen de verleiding van de duivel. We komen telkens weer om ons te laten opscherpen en toerusten voor de strijd van elke dag tegen ongeloof en onrecht.

Dit zoeken we in de kerk. Of zijn we in de loop van de tijden wellicht wat kwijtgeraakt van die betrokkenheid op de wereld? Krijgen in de kerkelijke gebeden alleen binnengemeentelijke zaken aandacht? En gaan de preken op in beschouwingen over zelfbeeld en reli-psychologie? Laten het diensten zijn waar we herkenbaar worden aangesproken op onze plaats en ons functioneren in de wereld van God! Dan blijkt de kerkdienst relevant. Ook voor jongeren die in die wereld leven en daarin Gods weg zoeken. En je weet weer waarom je naar de kerk gaat!

Waarom naar de kerk?
Pieter Niemeijer

Gezag: gevaar of geschenk?

Vrouwen, erken het gezag van uw man ... (Ef. 5:22)

Vrouwen, erken het gezag van uw man ... (Kol. 3:18)

... en dat ze het gezag van hun man moeten erkennen ... (Tit. 2:5)

... erken het gezag van uw man ... (1 Petr. 3:1)

Gezag? Dat kan toch niet!

Wat moeten wij vandaag met zulke teksten in de Bijbel? Zijn ze wel goed vertaald? Hebt u ook de neiging om gauw in andere vertalingen te kijken of wat hier staat, wel klopt? En als het er echt staat, dan moet het wel iets zijn dat blijkbaar tóen gold. Speciaal in Efeze. Ja, en blijkbaar ook in Kolosse. En in Pontus, Galatië en de andere streken die Petrus aan het begin van zijn eerste brief noemt. Voor de christenen toen zal dit dan wel geschreven moeten zijn. Maar hier kunnen we toch niets meer mee in onze tijd?

In het huwelijk ben je toch maatjes? En in de kerk kun je toch kijken wie voor welk werk de beste gaven heeft? In onze maatschappij wordt bijna overal leiding gegeven door vrouwen net zo goed als door mannen. Je kunt toch niet volhouden dat vrouwen in hun huwelijk zich moeten stellen onder het gezag van hun man? Het is bijbels om te zeggen dat man en vrouw gelijkwaardig zijn. Beiden zijn naar Gods

beeld gemaakt. Dan kan daar toch geen gezagsrelatie zijn?

En bewijst de geschiedenis niet dat vasthouden aan een gezagsrelatie allerlei misbruik van gezag in de hand werkt? Heel vaak hebben mannen hun vrouw achtergesteld. Vrouwen hebben zich vaak gekleineerd gevoeld en gebruikt om het de man zo veel mogelijk naar de zin te maken. Lange tijd konden vrouwen minder scholing krijgen dan mannen. Zoiets willen we toch niet meer?

Moeten we blijven volhouden dat de man in het huwelijk een aparte positie heeft als hoofd? En kan dat betekenen dat hij bij een patstelling het laatste woord heeft, mits hij handelt in het belang van huwelijk en gezin? Moet ook een vrouw die intelligenter is dan haar man, zich bij zo'n beslissing neerleggen, zoals bijvoorbeeld Kathy Keller schrijft in het boek *Het huwelijk*? Moeten we niet veel meer benadrukken dat de man moet dienen, in plaats van de baas te spelen?'

Op deze vragen wil ik hieronder ingaan. In een paar artikelen in *De Reformatie* heeft broeder P. Dorland ons geprikkeld om hierover na te denken. Vooral in een stelling waarmee hij zijn bijdragen afsluit: 'Op gevaar af dat er nu gezegd wordt: "Nou komt de aap uit de mouw", wil ik de stelling poneren dat we als gereformeerden best wel eens voorzichtiger mogen zijn met "gezag". Er is, ook door christenen, te lang te veel kwaad in stand gehouden met een beroep op gezag, zeker ook in de relatie tussen mannen en vrouwen.'²

In een eerste artikel wil ik graag laten zien hoe de Bijbel spreekt over gezag als geschenk. Een volgende keer hoop ik dat toe te spitsen op gezag in het huwelijk. Aan de orde komt een punt dat ook cruciaal is in het gesprek over man en vrouw in de kerk. Namelijk de vraag of echte gelijkwaardigheid wel mogelijk is binnen een gezagsrelatie.

Misbruik van gezag

In de loop van de tijd zijn vrouwen vaak bij mannen achtergesteld met een beroep op gezag dat hun man over hen zou hebben. De emancipatiebeweging die opkwam voor de rechten van de vrouw, heeft allerlei misstanden aan-

gewezen. Die kwamen ook voor in huwelijken van christenen. Vaak hebben mannen hun fysieke overwicht misbruikt, en gezag in de praktijk vertaald als geestelijke dwang.

Gezag in de kerk is vaak als middel gebruikt om eigen posities veilig te stellen en zelf beter te worden ten koste van anderen. Om nog maar te zwijgen van allerlei seksueel misbruik. Gezag tussen ouders en kinderen is niet zelden zo ontaard dat kinderen beschadigd raakten. Nog steeds komt het voor dat van buitenaf moet worden ingegrepen om kinderen tegen hun ouders in bescherming te nemen.

En hoe overheden misbruik kunnen maken van hun positie, tot vandaag toe, blijkt wel als soms openbaar wordt hoe regeringsleiders en politici kans hebben gezien om absurde geldbedragen op hun bankrekening te krijgen. Zelfverrijking en zelfhandhaving, soms zelfs ten koste van het leven van onderdanen: zulk misbruik is iets van alle tijden. De Here Jezus verwijst ernaar als iets dat algemeen bekend is: 'Jullie weten dat heersers hun volken onderdrukken en dat leiders hun macht misbruiken' (Mat. 20:25).

Overal zien we dat mensen met macht ontsporen. Politici die gaan graaien, rechters die zich laten omkopen, regeringsleiders die hun eigen familie of eigen groep bevoorrechten. Overal blijkt het nodig dat mensen met macht worden gecontroleerd, dat bevoegdheden beperkt blijven, dat een vrije pers misstanden in het openbaar kan brengen. Ook in de kerk blijkt telkens weer financiële controle nodig, toezicht, de noodzaak om verantwoording aan elkaar af te leggen. De zonde die schuilt in het hart van ons allen, kan blijkbaar juist in gezagsrelaties heel veel kwaad doen. Er is permanent gevaar.

In de Bijbel wordt allerlei misbruik van macht onder Gods volk eerlijk benoemd. Denk maar, om een paar voorbeelden te noemen, aan koning Joas die de kritiek van de profeet Zecharja beantwoordt met een moord. Koning Manasse vergiet zo veel onschuldig bloed dat Jeruzalem ervan overvloedt. Valse profeten zetten de Israëlieten op het verkeerde been door te beweren

dat ze hun boodschap van de Here God hebben ontvangen. De apostelen ruziën tot in de nacht waarin de Here Jezus gevangen genomen wordt, over de vraag wie van hen de belangrijkste posities moeten krijgen.

Maar wat de Bijbel niet doet, is tegen ons zeggen dat we maar

wat minder over gezag moeten praten of zelfs alle gezag overboord moeten zetten. Het misbruik heft het goede gebruik niet op. Niet gezag moet worden bestreden, maar alle zelfzuchtige invulling ervan.

Gelijkwaardigheid niet strijdig met gezag

De Here Jezus heeft prachtig onder woorden gebracht dat we gelijkwaardig zijn: 'Jullie moeten je niet rabbi laten noemen, want jullie hebben maar één meester, en jullie zijn elkaars broeders en zusters. En noem niemand op aarde vader, want jullie hebben maar één vader, de Vader in de hemel. Laat je ook niet leraar noemen, want jullie hebben maar één leraar, de messias' (Mat. 23: 8-10). Toch weerhoudt dat Hem niet om zijn apostelen gezag te geven, zelfs tot in zijn vervulde koninkrijk: de twaalf zullen plaatsnemen op de twaalf troonen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël (Mat. 19:28).

Jezus heeft Zich onder het gezag van zijn aardse ouders gesteld, terwijl Hij beslist niet hun mindere was. En in de relatie met zijn Vader is de Zoon altijd Zoon, zonder dat er sprake is van eerste of laatste (NGB art. 8). De Zoon laat Zich zenden en gehoorzaamt zijn Vader. De Zoon erkent dus het gezag van zijn Vader (en dat kan niet ook omgekeerd gezegd worden; de Vader heeft een andere positie dan de Zoon). Toch komt de Zoon de eer toe op gelijke wijze als zijn Vader (Joh. 5:23 en 10:18).

Als je naar deze voorbeelden kijkt, kun je niet ontkennen dat gelijkwaardigheid en gezag kunnen samengaan. In de kerk zijn we allen één in Christus Jezus (Gal. 3:28). Volstrekt gelijkwaardig.

Gezag in de kerk is vaak als middel gebruikt om eigen posities veilig te stellen

We delen in de hemelse erfenis en worden allemaal op dezelfde manier door de Here Jezus gered. We leven van wat God ons in zijn genade geeft, en mogen broer en zus zijn in het hemelse gezin.

Toch moeten in de kerk jongeren het gezag van de oudsten erkennen (1 Petr. 5:5).

In de kerk kunnen

gelijkwaardigheid en gezag blijkbaar harmonieus samengaan. Onder de broeders en zusters in de gemeente zijn er personen die zich op gezag van de Heer ervoor inzetten om leiding te geven en terecht te wijzen (1 Tess. 5:12). Wie in de kerk leiding geeft, moet zich niets verbeelden. Hij leeft van dezelfde genade als alle anderen. Maar hij draagt wel een andere verantwoordelijkheid. Hij heeft een andere positie. En die behoort door allen erkend te worden. Daarin zit niets vernederends voor anderen. Oudsten staan trouwens op hun beurt ook weer onder gezag dat anderen over hen oefenen.

Wel gezag, geen misbruik

Er zijn verschillende gezagsverhoudingen. Het gezag van God over ons is anders dan dat van de overheid, en het gezag van ambtsdragers in de kerk heeft een andere inhoud dan dat van ouders over kinderen. Het is opvallend hoe vaak de Bijbel, als daar gezagsverhoudingen aan de orde komen, naar twee kanten kijkt. Er wordt evenwichtig onder woorden gebracht hoe gezag

Jezus heeft Zich onder het gezag van zijn aardse ouders gesteld, terwijl Hij beslist niet hun mindere was

moet worden geaccepteerd en hoe het moet worden uitgeoefend.

Zo schrijft Paulus in Romeinen 13 voor, dat iedereen het gezag van de overheid erkent. En hij zet dat op scherp als hij eraan toevoegt: 'Wie zich tegen dit gezag verzet, verzet zich dus tegen een instelling van God, en wie dat doet roept over zichzelf zijn veroordeling af' (Rom. 13:2). Maar aan de andere kant maakt hij ook duidelijk hoe het gezag van de overheid is bedoeld en hoe het

moet functioneren: de overheid 'staat in dienst van God en is er voor uw welzijn. En door hem die het slechte doet zijn verdiende straf te geven, toont ze Gods toorn' (Rom. 13:4).

Iets dergelijks lezen we in 1 Petrus 5 als het gaat over gezag in de kerk. Het gezag van de oudsten behoort erkend te worden. Zij dragen verantwoordelijkheid over Gods kudde. Het is hun taak om toezicht te houden. Maar ook hier geldt dat gezag niet mag worden misbruikt. De oudsten mogen er niet zelf beter van willen worden, maar behoren hun taak te vervullen met belangeloze toewijding. Ze mogen niet heerszuchtig zijn. Van hen wordt verwacht dat ze het goede voorbeeld geven.

Gezag als geschenk

Dat gezag in de praktijk vaak misbruikt is, is voor de Here God blijkbaar geen reden geweest om het maar af te schaffen. Hij maakt ons duidelijk hoe gezag in de verschillende relaties bedoeld is en hoe mooi het dan kan zijn. De verschillende vormen van gezag die Hij heeft ingesteld, zijn een geschenk voor de mens. Ze kunnen bijdragen aan harmonie en welzijn, wanneer Gods bedoeling ermee wordt gerespecteerd. In artikel 36 van de NGB belijden wij dat het onze *goede* God is, die geboden heeft dat er koningen, vorsten en overheden zullen zijn. Het is een zegen voor de burgers, als ongebondenheid bedwongen wordt en de goede orde wordt beschermd.

Paulus wist heel goed hoe overheden hun gezag konden misbruiken. Hij heeft er persoonlijk onder geleden! Toch heeft hij als apostel met grote nadruk aangegeven dat we de overheid moeten respecteren en haar in onze gebeden aan de Here moeten opdragen (1 Tim. 2:1-2).

Zo is het ook een geschenk van God, dat Hij aan kinderen ouders geeft die gezag over hen hebben. In die positie kunnen ouders hun kinderen leren strijden tegen het kwaad waar hun hart naartoe trekt, en leren om God en hun naaste liefde te bewijzen.

Paulus waarschuwt wel tegen misbruik van dat gezag: 'Vaders, maak uw kinderen niet verbitterd ...' (Ef. 6:4). En: 'Vaders, vit niet op uw kinderen, want dat maakt ze moedeloos' (Kol. 3:21). Maar het mogelijke misbruik van ou-

derlijk gezag is nergens in de Bijbel aanleiding om deze gezagsrelatie op te heffen. Integendeel. God wil het zo (vijfde gebod). Het misbruik moet worden bestreden, maar het goede gebruik absoluut niet worden afgeschaft!

Gezag als dienst

Al het gezag dat mensen uitoefenen, behoort dienstbaar te zijn. Wat ons voortdurend bij moet blijven, als we nadenken over gezagsrelaties tussen mensen, is wat de Here Jezus ons leert in Matteüs 20:25-28: 'Jezus riep hen bij zich en zei: "Jullie weten dat heersers hun volken onderdrukken en dat leiders hun macht misbruiken. Zo zal het bij jullie niet mogen gaan. Wie van jullie de belangrijkste wil zijn, zal de anderen moeten dienen, en wie van jullie de eerste wil zijn, zal jullie dienaar moeten zijn – zoals de Mensenzoon niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen.'"

Zo moet het gezag van de apostelen inhoud krijgen. Zij moeten dienen, naar het voorbeeld van Christus. Ze moeten het onderwijs van Christus op een betrouwbare manier overdragen, met gezag de weg wijzen, oplossingen zoeken voor problemen in de kerken en zelf voorbeeld zijn. Daarbij mag niet hun eigen belang vooropstaan en mogen ze niet zelf willen uitblinken. Het moet hun gaan om het behoud en het wel-

zijn van degenen die aan hun zorg zijn toevertrouwd. Ze moeten zich hierover eens bij hun Heer verantwoorden.

De Here Jezus is niet alleen voor de apostelen, maar voor ons allemaal

hét voorbeeld hoe we ons moeten gedragen als we geroepen worden om gezag te oefenen. Zelf klein willen zijn, het belang van anderen dienen en daarvoor grote offers willen brengen. De Here Jezus had Zich kunnen laten gelden, maar Hij vernederde Zich uit vrije wil. Hij heeft over ons het allerhoogste gezag; we behoren Hem absoluut te gehoorzamen. Maar wij mogen van Hem weten dat Hij dat gezag vult met

zijn liefde voor ons. Hij heeft ons eeuwige geluk op het oog. Hij heeft voor ons zijn leven willen geven. Het is een geweldige zegen dat de Here Jezus zo hoofd van zijn kerk wil zijn. Zijn gezag geeft ons geborgenheid.

Als we nadenken over gezagsrelaties tussen mensen, moeten we naar Hem kijken. Naar Christus kijken – dat is precies wat Paulus doet waar hij het huwelijk benoemt als een gezagsrelatie. Daarover gaat het volgende (en afsluitende) artikel.

Noten:

1. In het *ND* van 10 augustus 2012 besprak Dick Schinkelshoek *Het huwelijk*, het recente boek van Tim en Kathy Keller. In zijn negatieve beoordeling van het standpunt van Kathy Keller komen we het dilemma tegen: de baas spelen of dienen. Maar is dat wel een zuivere tegenstelling? Bestaat er geen dienend leidinggeven?
2. De artikelen van br. P. Dorland stonden in jaargang 85, p. 71-73 en 88-90. Eerder schreven ook ds. W. Wierenga en ds. R.D. Anderson over de relatie man vrouw: *De Reformatie* jrg. 84, p. 113-115; 128-131; 144-146; 160-162; 176-179; 760-761; 775-776.

Foto auteur: EO/Gert-Jan van der Tuuk

Samen – met of zonder huwelijk?

Een jongen en een meisje, een man en een vrouw vinden elkaar en willen een duurzame relatie. Wat doe je dan? Ga je trouwen? Of kies je voor een vorm van ongehuwd samenwonen? Het blijkt onder christenen niet vanzelfsprekend te zijn om voor het huwelijk te kiezen.

Voor de één is het evident dat de Bijbel alleen het huwelijk kent en die vorm ook gebiedt, wanneer twee mensen als man en vrouw willen samenleven, inclusief de seksuele gemeenschap. De ander vindt dat een andere vorm ook kan.

Hoe gaan we hiermee om? Welk standpunt neem je bijvoorbeeld als kerkenraad in? En wat doe je wanneer een gemeentelid een andere keus maakt? Als kerkenraad van Hoogkerk hebben we besloten hierover een beleidsnotitie op te stellen en daarover met de gemeente in gesprek te gaan.

Diverse vormen

Gemeenteliden die voor een andere vorm dan het huwelijk kiezen, hebben daarvoor verschillende motieven. Trou-

wens, ook bij ongehuwd samenwonen zijn er nog meerdere vormen mogelijk, ook volgens de Nederlandse wetgeving. De mogelijkheid doet zich voor om te kiezen voor een *samenlevingscontract*, door een notaris opgemaakt, waarin allerlei afspraken worden vastgelegd. Bijvoorbeeld, dat je elkaar levenslang trouw belooft. Inhoudelijk kan dat het huwelijk dicht naderen. Maar het blijft wel een privéovereenkomst, waar de omgeving officieel niets van weet.

Een andere mogelijkheid is een *geregistreerd partnerschap*. Dat lijkt in die zin weer meer op een huwelijk, dat ook de Nederlandse wetgeving hier allerlei eisen aan stelt, over wederzijdse rechten en plichten. Aanvragen en sluiten gaat op dezelfde manier als bij een huwelijk. Maar hier ontbreekt wel een officiële belofte van levenslange trouw.

Interessant detail: wanneer er een kind geboren wordt, is voor de Nederlandse wet bij géén van de vormen van ongehuwd samenwonen de mannelijke partner automatisch de vader. Dat moet speciaal schriftelijk geregeld worden. Alleen bij het huwelijk is de man wel automatisch de wettige vader.

Pragmatische motieven

Overigens is mijn ervaring, dat het bij ongehuwd samenwonen meestal gaat om een vorm zonder duidelijke afspraken: niet officieel vastgelegd en zonder wettelijke regelingen.

Mijn ervaring is ook, dat het in de meeste gevallen om pragmatische motieven gaat. Je hebt vaste verking, op termijn misschien zelfs trouwplannen, maar je woont allebei apart op kamers of in een eigen huis. Dat is economisch niet voordelig. Dus voorlopig trekt de één bij de ander in. En trouwen, dat kost geld. Een reden om een trouwdag nog maar even uit te stellen. Vaak ook wordt ongehuwd samenwonen gezien als een goede voorbereiding op het huwelijk. Want dan leer je elkaar pas goed kennen en weet je pas echt wat het is om dag en nacht bij elkaar te zijn en of dat ook op langere termijn voldoet. Regelmatig is het kiezen voor ongehuwd samenwonen ook een compromis, namelijk wanneer het gaat om een gemengde relatie: een gelovige met een ongelovige, of met iemand met een heel andere kerkelijke achtergrond, die over deze dingen heel anders denkt.

Samen verantwoordelijk

Nog twee andere overwegingen voor ongehuwd samenwonen kwam ik tegen. Jonge gemeenteliden vragen zich soms af: als er ook kerkenraden zijn die ongehuwd samenwonen tolereren – dat wil zeggen, geen tucht toepassen –

dan kan het toch niet duidelijk tegen de Bijbel ingaan?

En: wat stelt het huwelijk tegenwoordig nog helemaal voor? Ook onder christenen is regelmatig sprake van echtscheiding. Er is geen enkele garantie dat het goed gaat en je altijd bij elkaar blijft.

In deze laatste twee overwegingen wordt ons dus ook een spiegel voorgehouden. Wat doen we daarmee?! We hebben immers allemaal de verantwoordelijkheid om het goede voorbeeld te geven. Onze besluiten en onze daden zijn niet alleen maar privé, maar hebben een uitstraling naar onze omgeving. En zeker voor jongeren in de kerk hebben alle belijdende leden een voorbeeldfunctie.

Tegelijk is de kerkenraad geroepen om duidelijke leiding te geven. En om als kerkenraden binnen één kerkverband zo veel mogelijk één lijn te trekken. Dat is wat we bijvoorbeeld in de classis Groningen hebben afgesproken, ook op dit punt van ongehuwd samenwonen.

Pragmatisch of principieel

Over bovengenoemde pragmatische redenen voor ongehuwd samenwonen zou ik heel wat kunnen zeggen. Het is bijvoorbeeld onjuist om te denken dat een periode van ongehuwd samenwonen meer garantie geeft op een duurzaam huwelijk. Een huwelijk na een periode van samenwonen heeft evenveel kans om in een echtscheiding te eindigen, blijkt uit onderzoeken. Omdat bij ongehuwd samenwonen een officiële belofte van levenslange trouw ontbreekt, juist wanneer het om een voorbereiding op het huwelijk gaat, is het een totaal andere situatie. Omdat je weet: ik kan altijd nog terug.

Maar het belangrijkste is: pragmatische redenen zijn altijd ondergeschikt aan bijbelse argumenten. Ook omdat we het vertrouwen mogen hebben, dat bijbelse richtlijnen en geboden tegelijk in praktische zin goed voor ons zijn. En omdat we in Gods weg zijn zegen mogen verwachten.

Belangrijk is dan je geloofshouding: wil je maximaliserend of minimaliserend God dienen en Christus volgen? Wanneer bijvoorbeeld gekozen wordt voor

een vorm van ongehuwd samenwonen, die het huwelijk dicht nadert, waarom zou je dan niet gewoon trouwen?! Dan steun je elkaar als christenen. En binnen de samenleving geef je dan een veel duidelijker christelijk signaal af.

Gods Woord en de praktijk

Ik werd een keer als spreker gevraagd op een avond voor (jonge) gemeenteleden over huwelijk en ongehuwd samenwonen. In mijn inleiding wees ik op bijbelteksten die mijns inziens duidelijk de weg van een officieel huwelijk wijzen (bijv. Deut. 22; 1 Kor. 7). In de hele Bijbel komt geen andere vorm van samenleven als man en vrouw voor. Seksuele gemeenschap wordt gebonden aan het huwelijk. Maar in de bespreking kwam de Bijbel vrijwel niet meer aan bod. Ieder die gekozen had voor (een periode van) ongehuwd samenwonen, vond dat de eigen situatie hiervoor voldoende aanleiding en reden gaf. In het begin vaak wel met de aarzeling of God dat goed zou vinden, maar uiteindelijk met de gedachte dat God het wel zou begrijpen. En toen er in de bespreking alsnog op de genoemde bijbelteksten werd gewezen, werd dat afgedaan met: dat was toen, in die tijd. Of: je kunt met de Bijbel meerdere kanten op, niet alles is letterlijk te nemen...

Ik merk dat tegenwoordig steeds vaker, vooral bij jongeren: verschillende kerken leggen de Bijbel op een verschillende manier uit. Dus zal de Bijbel dat wel toelaten. En wie ben ik om daarin dan een keuze te maken? Gevolg is, dat mensen bij hun keuze steeds meer op hun gevoel afgaan en geen werk meer maken van serieuze bijbelstudie. Dat is een zeer riskante ontwikkeling, waarbij het gezag en de norm van Gods Woord worden ondermijnd en men uiteindelijk Gods Woord naast zich neer legt.

Gezamenlijk beleid

Als kerken in de classis Groningen hebben we ons een paar jaar met deze materie beziggehouden, via een commissie en via een ad hoc-vergadering met de professoren De Bruijne en Te Velde. Dat heeft geresulteerd in een notitie van de kant van de commissie en een

besluit door de classis. Daarin wordt als uitgangspunt genomen wat de Bijbel zegt over huwelijk en seksualiteit, met als conclusie dat alle vormen van ongehuwd samenwonen daarmee in strijd zijn. Alleen een wettig huwelijk kan afspiegeling zijn van de relatie tussen Christus en zijn gemeente (Ef. 5). Een uitzonderingssituatie kan er zijn, wanneer het om een asielzoeker gaat.

Dat betekent, dat kerkenraden geroepen zijn om ongehuwd samenwonen zo veel mogelijk te voorkomen of 'om te buigen' tot een huwelijk. En om te werken aan een zo breed mogelijk draagvlak binnen de gemeente voor dit bijbelse uitgangspunt.

De classisnotitie spreekt ook uit, dat ongehuwd samenwonen niet samengaat met deelnemen aan de avondmaalsviering, maar tekent daarbij aan dat pas tot afhouding kan worden besloten wanneer de kerkenraad via twee ambtsdragers zorgvuldig heeft kennisgenomen van de omstandigheden en overwegingen. Kerkelijke tucht gaat immers niet over de zonde als zodanig, maar over verharding in de zonde. Tucht is gericht op bekering en verzoening, op het behoud van de zondaar dus. Maar ook op bescherming van de gemeente.

De classisnotitie zegt ook iets over de kerkelijke huwelijksbevestiging. Na een periode van ongehuwd samenwonen kan bij trouwen alleen kerkelijke bevestiging plaatsvinden wanneer er spijt getoond wordt over dat samenwonen. Wanneer er geen spijt getoond wordt, zal de kerkenraad wel op een andere manier aandacht aan dit huwelijk geven, bijvoorbeeld via voorbede in de kerkdienst op de eerstvolgende zondag.

Doel van alles moet zijn, dat we God willen eren en dienen naar zijn Woord. Dat is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van kerkenraad en gemeente en ook van het kerkverband. In de overtuiging dat de weg die God wijst, goed is en heilzaam. En in het vertrouwen dat Hij zo zijn zegen wil geven, op onze weg naar de Toekomst: de Bruiloft van het Lam.

Jesus stel homself bekend

Gelezen
Harm Boiten

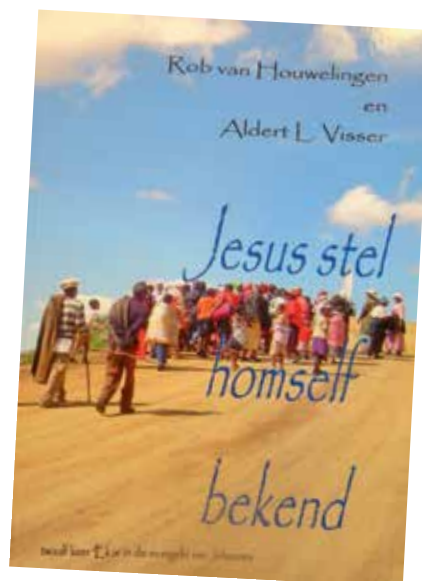
In Jezus stelt zich voor gaf Rob van Houwelingen twaalf impressies van de zogenaamde 'Ik ben'-woorden van Jezus. Het boek was echt een mooi geschenk voor wie Jezus van dichtbij wilde leren kennen. Nu verscheen een vertaling in het Zuid-Afrikaans.

Het is hetzelfde boek en tegelijk is het een ander boek geworden. Waren toen de fraaie illustraties van Aldert Visser in zwart/wit, nu is alles in kleur.

In het woord vooraf vertelt Van Houwelingen dat veel mensen een onduidelijk beeld van Jezus hebben. Ze kunnen zich moeilijk indenken hoe Jezus is. Toch heeft Jezus Zich meer dan eens aan mensen voorgesteld. Als je die twaalf passages van de 'Ik ben'-woorden in hun samenhang overweegt, ontstaat er een portret van Jezus. Het boek is helder door zijn eenvoud. En wie de exegetische verantwoording van dit boekje wil nalezen, kan terecht in Van Houwelingens Commentaar op het Evangelie van Johannes *Het evangelie van het Woord* (Kampen 1997, 2011⁴).

In het woord vooraf tref je ook een toelichting aan van Aldert Visser op de door hem gemaakte illustraties. Jezus stelt Zich voor en Hij gebruikt daarbij menselijke beelden, waarin Hij

zijn goddelijke eigenschappen aan je bekendmaakt. Hij komt met zijn blijde boodschap duidelijk naar je toe in woord en beeld, zodat je kunt geloven

dat Hij je Redder is. Het is Christus zelf die ons die beelden aanreikt. Ik ben het Levensbrood, Ik ben het Licht der

wereld, Ik ben de Deur der schapen, Ik ben de goede Herder, Ik ben de ware Wijnstok.

Tjeerd de Wit en Liezl Zweers vertaalden het boekje in het Zuid-Afrikaans. De bijbelteksten komen uit de Afrikaanse 1983 vertaling. Ook in het Afrikaans leest het boekje prettig. Het is niet te veel gezegd wat op de flaptekst staat geschreven: *'n Mooi geschenk vir almal wat Jesus van naby wil leer ken.* Omdat samenstellers en vertalers pro Deo gewerkt hebben, gaat het batig saldo van deze uitgave in zijn geheel naar de Chr. Stichting Growing Nations - Framing Gods Way in RSA en Lesotho.

N.a.v.: Rob van Houwelingen en Aldert L. Visser, *Jezus stel homself bekend. Twaalf keer 'Ek is' in die evangelie van Johannes.* Het boekje is te bestellen via e-mail: Campus.uitg@ziggo.nl (1 ex. € 8,75 + € 2,25 verzendkosten; 2 exx. € 15,- + € 2,75 verzendkosten; 3-8 exx. € 4,- verzendkosten; RABO rek. 1340.80.742 t.n.v. Campus uitg. Steenwijk

Via pillen

*Saailustig willen de doktoren
dat wij bij alle anderen horen:*

*even vrolijk, even goed,
even veel calcium in het bloed,
elke handdruk even droog,
elke bloeddruk even hoog.*

*we zullen nog alleen verschillen
in kleur en kracht van kokhalsspillen
die wij van ze moeten willen.*

*Zo worden wij van nek tot naakt
via de bek gelijk gemaakt.*

*Een witte pil bij het ontbijt
omdat ik nog aan rijmen lijd,
een zwarte bij het avondeten
om geen pillen te vergeten.*

*'t Is of men ons tot steun of straf
klaar wil pillen voor een slager:
wat vlees hier bij, wat spek daar af,
zo kruipt een ieder even mager
met even lange jaren trager
en trager naar eender graf.*

Leo Vroman

Uit: Details

Querido, Amsterdam 1999

Als je vrouw apotheker is, mag een vers over pillen niet ontbreken.

Vroman heeft altijd een flinke dosering gekke humor, zowel in woorden als in gedachten.

Wat denkt u van 'saailustig'?

Een leuke typering van een arts.

Aan de ene kant vaak hetzelfde gezeur van patiënten en tegelijk scheutig met recepten.

Het vers geeft een ironische kijk op de artsenij: via pillen iedereen aan elkaar gelijk maken.

Ik kan hier wel om lachen.

Is de wereld op het platteland minder aanwezig?

In *Christelijk Weekblad* (van 10 augustus 2012) wordt door cultureel antropologe José M. Baars-Blom verslag gedaan van een deel van haar onderzoek naar, zoals het heet, 'de wereldverkenning' van reformatorische jongeren. Zij neemt waar dat er al een tijd sprake is van een migratie van de zogenaamde bevindelijk gereformeerden van de steden naar het platteland (van m.n. de biblebelt).

Gelijkgestemden

Volwassenen die zelf in de stad opgroeiden en hoog werden opgeleid in universiteitssteden in de Randstad, vervolgens naar het platteland verhuisden en nu een gezin hebben met pubers of adolescenten lijken het antwoord te kunnen geven. Zelf gingen zij naar een christelijke lagere school, soms naar het in de jaren tachtig kersverse reformatorische

gelijkgestemden trof, het was als thuis-komen. We gingen in het weekend samen naar het strand, plaagden elkaar, aten bij een Chinees restaurant en hadden plezier.'

Beide mannen zijn met gezin in plattelandsgemeenten gaan wonen. 'Nee, zelf zou ik uiteindelijk mijn kinderen niet in de stad willen laten opgroeien.' In de stad dient 'de wereld' zich wel heel

Ze vertelt ook wat de achtergrond daarvan is (kortweg: je kinderen beschermen tegen wereldse invloeden) en stelt de vraag of dat in de praktijk ook het gewenste effect heeft. Dat is natuurlijk een heel interessante vraag, ook voor kerken die dan wel niet tot de bevindelijke genootschappen worden gerekend maar wel er prijs op stellen bijbelgetrouw te heten, en waar ook nog vol zorg gewaarschuwd wordt tegen verwereldlijking van het leven van hun leden. Ze schrijft erover onder de titel: 'Mijn kinderen ontvluchten de eigen kring', met de veelzeggende ondertitel: 'Reformatorische plattelandsidylle stoot nieuwe generatie af'. Ik stap het artikel binnen nadat ze de nodige inleidende beschouwingen en feitelijke gegevens heeft gegeven:

voortgezette onderwijs en daarna studeren, in de stad.

'Wat werelds was, waartegen door mijn ouders en in de gereformeerde gemeente werd gewaarschuwd, zag ik met eigen ogen dagelijks om me heen. Als ik een boodschap ging doen kwam ik langs verslaafden en daklozen. Bij wijze van voorlichting reed mijn vader met me over de Wallen. Zo liet hij de tegenstelling zien met seks zoals God die voor man en vrouw bedoeld had', aldus een reformatorische vader.

Een ander vertelt dat in het forse bedrijf van vader mensen van allerlei pluimage werkten. 'We gingen heel gewoon met elkaar om, alleen op bid- en dankdag zag je wie bij een kerk hoorde. Ik studeerde en zocht daarbuiten leeftijdgenoten op van de jeugdvereniging. Je was maar wat blij als je buiten je opleiding

nadrukkelijk aan en het lijkt beter alle mogelijke daaraan gerelateerde verleidingen te vermijden.

De kinderen van deze stedelingen gaan op het platteland naar het reformatorische onderwijs en wekelijks twee keer naar de kerk, naar catechisatie en jeugdvereniging. En in de buurt wonen links en rechts mensen van de eigen dan wel een andere bevindelijk gereformeerde gemeente.

Eén van de vaders verzucht: 'Mijn kinderen lijken jammer genoeg in alles de eigen kring wel te willen ontvluchten. Ze lijken te willen indrinken wat de gereformeerde gezindte niet biedt. Ze gaan uit, naar de film, dansgelegenheden en doen seksuele ervaring op. En werken in reformatorische kring? Nee, zeg, daar

moeten ze niet aan denken. Het contrast met hoe wij elkaar in de stad opzochten en vasthielden, kan niet groter zijn.'

Virtueel

Op het bevindelijk gereformeerde platteland oriënteren reformatorische jongeren zich op het wereldse leven dat zich voornamelijk lijkt af te spelen in de stad. Ik vermoed dat de nieuwsgierigheid niet zelden wordt aangewakkerd door de prediking in plaatselijke kerken. De waarschuwingen tegen wat werelds is zijn zo regelmatig aan de orde dat je ze vroeg of laat wel moet horen. Jongeren die nieuwsgierig zijn, zijn juist op zoek naar spanning en uitdagingen die ze thuis noch in het dorp vinden.

Op internet is alles te zien waartegen de predikant en je ouders waarschuwen. Muziek met clips, tv (al dan niet commercieel), series met drank, drugs, erotiek en vaak gewelddadige detectives. Als je niet naar de stad kunt of mag, realiseer je 'jouw wereld' met leeftijdgenoten in het dorpscafé, de bar of keet.

Althans daar lijkt het op, want uit resultaten van enquêtes die ik afnam onder eindexamenkandidaten in het voortgezet onderwijs blijkt het volgende. Als plattelandjongere luister je populaire muziek en je danst, drinkt en rookt vaker dan je reformatorische leeftijdgenoot in de stad. De dorpling doet jonger seksuele ervaring op dan de reformatorische jongere in de stad (maar later dan Nederlandse jongeren in het algemeen) en is relatief vaak bekend met politie en Halt. Alleen het drugsgebruik van stadsjongeren ligt hoger, wat ongetwijfeld komt door de beschikbaarheid en verkrijgbaarheid van deze middelen in de stad.

En wat volwassenen aangaven klopt ook: jongeren in de stad bezoeken meer kerkelijke activiteiten en christelijke evenementen en ze zijn, naar bevindelijk gereformeerde waarden en normen, minder grensoverschrijdend in hun gedrag. Buurmans gras is niet duurzaam groener. Het platteland brengt de uit steden verhuisde bevindelijk gereformeerde

volwassenen misschien waar zij naar verlangden, maar voor hun opgroeiende kinderen lonkt de wereld, het vermeende grootstedelijk perspectief.

De charme van een vakantie is dat je je eigen leefwereld slechts tijdelijk verlaat om je er een paar weken later weer heerlijk thuis te voelen. Elders is het leven mogelijk anders, maar niet noodzakelijk beter.

Het is uiteindelijk geen echt verrassende waarneming. En het geldt ook binnen onze kerken even hard: de secularisatie van het leven heeft ook bij ons in streken en dorpen waar de gemeentes groot zijn en de kerkgang relatief behoorlijk is, op vergelijkbare wijze veel jongeren (en hun ouders) in de greep. Dat zij daartegen buiten de grote steden beter beschermd zijn dan daarbinnen, is een grote illusie.

Verontrusting over de GKv in het buitenland

Dat er binnen de GKv veel in beweging is, veel verandert en de beoordeling daarvan intern uiteenloopt, is geen nieuws. Ook niet dat bij een toenevend aantal zusterkerken in het buitenland de zorg daarover groeit. Dat bleek al wel tijdens de ontvangsten van afgevaardigden van die kerken op de GS vorig jaar. Toch wordt hieraan relatief erg weinig aandacht geschonken in de pers, zo valt me op. Nu ja, een kort berichtje in het ND deze zomer dat de Australische zusterkerken bezig zijn met de voorbereiding van een officiële vermaning aan het adres van onze kerken. En, ook deze zomer, een wat uitvoeriger artikel van ds. Alko Driest over de verhouding met de Canadese zusterkerken, de Canadian Reformed Churches. Hij doet dat in de Gereformeerde Kerkbode voor Groningen enz. van 20 juli. Hij geeft in zijn artikel ('Ca-

nada en Nederland, samen verder?') ook veel informatie over de gang van zaken op de GS vorig jaar en stelt een aantal terechte vragen met de geringe aandacht die er bij ons vaak is voor de zorg die de Canadese kerken sterk bezighoudt. Hij vertelt eerst van plan te zijn in augustus weer een bezoek aan Canada te gaan brengen en wat over de familie- en kerkelijke banden over en weer. Dan schrijft hij:

Het gaat verschillend toe

'Wat kan er niet allemaal in onze kerken?', zo sprak een kerklid me aan. Hoe verschillend gaat het toe in de kerken? Wat in de ene kerk wordt toegelaten, is in een andere kerk onbestaanbaar. Waar we als vrijgemaakten in het verleden onze bedenkingen hadden bij de CGK, waar de praktijk van kerk tot kerk zo sterk uiteenliep, kennen we deze nu

zelf. Dat valt niet te ontkennen. Het doet sommigen de verzuchting slaken: 'Hoe lang kan dit nog doorgaan?'

De verzuchting van zo-even is een verzuchting die ik ook verneem als ik lees wat de Canadese kerken zeggen over 'onze' kerken. Hun zorgen richten zich op het onderwijs aan de theologische universiteit te Kampen. Verder zijn het de ideeën over de rol van man/vrouw in de kerk die vragen oproepen. Ook de groeiende contacten tussen GKv en NGK zien ze met zorg aan.

Grote zorgen

Wie zich in de correspondentie verdiept, stuit naast inhoudelijke verschillen ook op iets anders. In de communicatie loopt het allemaal niet gladjes. Ik zal dit niet allemaal uit de doeken doen. Maar er is op synodeniveau sprake van misverstanden en onvoldoende bekendheid met

elkaars werkwijze. Dat zoiets leidt tot teleurstelling laat zich denken. Deze is aan beide kanten aanwezig, maar vooral aan Canadese kant. Als je daarover leest, denk je: in de communicatie is zeker verbetering noodzakelijk.

Wat verder in de officiële berichtgeving van de kerken opvalt, is de zeer uitvoerige aandacht die de Nederlandse kerken op de Canadese generale synode ten deel valt. De Canadezen hebben grote zorgen over de Nederlandse situatie. Dat maakt de uitgebreide aandacht voor wat in Nederland gebeurt begrijpelijk.

Op bezoek in Nederland

Zoals gebruikelijk ontvangen onze generale synodes elke keer vertegenwoordigers van zusterkerken uit het buitenland. Zo ook tijdens de laatstgehouden generale synode te Harderwijk (2011). Ook Canada was vertegenwoordigd. Hun afgevaardigden wilden graag de mening van de synode horen over allerlei punten van zorg die binnen de Canadese kerken leven over de gereformeerde kerken in Nederland. Zij vroegen dit in opdracht van de generale synode van 'hun' kerken die in 2010 in Burlington gehouden werd. Door hen was een brief opgesteld waarin zij hun zorgen toelichtten. Deze brief (d.d. 9 maart 2011) was gericht aan 'onze' deputaten 'Betrekkingen Buitenlandse Kerken' (BBK). Ze vatten hun hoofdbezwaren in drie punten samen:

1. de kijk op de Schrift in Kampen
2. het werk van de commissie Man/Vrouw in de kerk
3. de besprekingen tussen de Gereformeerde kerken vrijgemaakt in Nederland en de Nederlands Gereformeerde kerken.

Vervolgens brengen ze hun zorgen als volgt onder woorden:

'Wij als afgevaardigden zijn zeer bezorgd dat uw kerken afwijken van de historisch geaccepteerde gereformeerde benadering van de uitleg van het Woord van God en aankoersen op een meer schriftkritische richting. We zien dit gebeuren aan de Theologische Universiteit zoals beschreven in ons verslag betreffende de TU, in een aantal van de mogelijke interpretaties van de Schrift in het rapport (uit 2008) 'Man/Vrouw in de Kerk' en in de 'Handleiding M/V', en ook in het verslag

Deputaten Kerkelijke Eenheid over de groeiende overeenstemming tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Nederlands Gereformeerde Kerken. Broeders, als afgevaardigden zijn wij verontrust over de manier waarop het Woord van God wordt geherinterpreteerd in de Gereformeerde kerken in Nederland. We hebben gezien hoe deze nieuwe hermeneutiek (de manier van Schriftuitleg) toegepast werd in andere kerken zoals de Christian Reformed Churches in Noord-Amerika. Dit was

oordeel te geven over bezwaren die door deze kerken waren genoemd. Grond: als een zusterkerk bezwaar heeft tegen een synodebesluit over leer, kerkregering, tucht en liturgie dan moet zij zich rechtstreeks richten tot onze generale synode.'

Wel praten

Toch kwamen bepaalde onderwerpen wel aan de orde. De buitenlandse gasten konden in Harderwijk deelnemen aan het bespreken van rapporten die door

de belangrijkste redenen waarom velen de CRC in de jaren 1980 tot vandaag verlieten. Als deze nieuwe hermeneutische aanpak is aanvaard in de Gereformeerde kerken in Nederland, zouden de Canadese Gereformeerde Kerken de relatie die wij momenteel met uw kerken genieten, moeten heroverwegen.' De brief was namens de Canadese deputaten getekend door G. Nordeman.

Brug te ver

Hun zorgen en bezwaren (gericht aan deputaten van 'onze' synode) worden in een bijlage bij de brief uitvoerig toegelicht. De Canadezen wilden in een officiële vergadering het oordeel van 'onze' deputaten horen op hun bezwaren. Dat laatste was voor onze generale synode een brug te ver. Wat Canada (en ook andere buitenlandse kerken) op deze manier wilde, kon volgens onze synode niet. Als kerken bezwaren hebben tegen besluiten van een generale synode moeten ze die als bezwaren bij de synode van de Nederlandse kerken indienen. De synode legde dit standpunt vast in een apart besluit door

'uit te spreken dat deputaten terecht hebben geweigerd om in een officiële vergadering met enkele zusterkerken namelijk de CanRC (Canada), de RCUS (USA), de FRCA (Australië) en de FRCSA (Zuid Afrika) namens de kerken een

onze deputaten waren opgesteld. Deze rapporten gingen over de plaats van mannen en vrouwen in de kerk en over de gesprekken die gevoerd worden met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Ook werd een dag van gesprek uitgetrokken met docenten van de Theologische Universiteit (TU) in Kampen. Dit bezoek vond plaats op 30 maart 2011. De synode van Harderwijk zette ook een andere stap in de richting van de Canadese kerken. Deze raakte nog een keer de Canadese zorg over het werk van de universiteit in Kampen. (Die zorg kwam uitgebreid aan de orde in bovengenoemde brief van Canadese kant, getekend door G. Nordeman). De synode vroeg aan de universiteit om op de zorg over Kampen te willen reageren. De universiteit ging op dit verzoek in en schreef een brief, gedateerd 26 maart 2012. Deze brief eindigde als volgt:

'Geliefde broeders, u schrijft dat u zich zorgen maakt dat de Theologische Universiteit zich beweegt in een meer schriftkritische richting. Wij hopen u met onze schriftelijke reactie en op de studiedag op 30 maart 2011 in Kampen te hebben duidelijk gemaakt dat dat niet het geval is. Integendeel, Kampen houdt vast aan de oude koers dat de Schrift het Woord van God is dat gezaghebbend is voor ons en ook voor de manier waarop we de theologie beoef-

Canadian Reformed Theological Seminar te Hamilton (Ontario)

nen. Tegelijk zoeken hoogleraren en onderzoekers naar wegen om die positie in de huidige wetenschappelijke wereld te verdedigen en uit te werken. Dat vereist dat we die opstelling ook steeds weer toelichten naar de kerken in Nederland en ook elders in de wereld. In het kader daarvan is de universiteit al enige tijd bezig een congres te beleggen in Hamilton om samen met uw theologen tot een goede wetenschappelijke gedachteswisseling te komen. Vanwege diverse omstandigheden is er sprake geweest van enige vertraging, maar wij hopen dat dit congres toch in 2013 gehouden kan worden. We hopen en bidden dat onze gedachteswisseling in de komende jaren weer geïntensiveerd mag worden en dat de theologen in Hamilton en Kampen samen met nog anderen een goede bijdrage kunnen leveren aan de gereformeerde theologie in de wetenschappelijke context van deze tijd.

Namens de Raad van Toezicht,
Ds. J. Ophoff, voorzitter
Namens het College van Bestuur,
Prof. dr. M. te Velde, voorzitter'

Van de kant van de synodevoorzitter

Tijdens de synode in Harderwijk ging de voorzitter ds. P. Niemeijer als volgt in op de zorgen van de buitenlandse kerken. De synode heeft veel en intensief met de buitenlandse gasten gesproken. De contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken en de manier waarop de Bijbel gelezen moet worden, bleken belangrijke gespreksonderwerpen. Daarbij zijn er ook zorgen geuit door de buitenlandse afgevaardigden. Met name de discussie over man en vrouw in de kerk wordt door de buitenlandse gasten als punt van zorg gezien. 'Die zorgen hebben wij als kerken ook en dit zal zeker worden meegenomen in de verdere besluitvorming.'

Nog preken in Canada?

Mijn vrouw en ik hopen naar Canada te gaan. We waren er ook een keer eerder. Ik ben toen gevraagd om als predikant in een kerkdienst voor te gaan. Ook dit jaar kwam in verband met het komende bezoek die vraag op mij af. Maar als ik lees van de ernstige zorgen die de Canadese kerken hebben en als ik lees over een mogelijke herziening van de relatie

met Nederland, dan rijst de vraag: zou een dergelijk voorgaan van een vrijgemaakte predikant uit Nederland over pakweg vijf jaar nog kunnen?

Conferentie in Hamilton

De Canadese kerken spreken over tendensen die ze waarnemen, over een deur die op een kier staat richting Schriftkritiek. De vraag is dan: in hoeverre hebben de kerken elkaar voldoende gesproken en begrepen? Is er genoeg doorgesproken? Nemen de kerken in Nederland de vragen uit Canada voldoende serieus? Het is daarom van groot belang dat de voorgestelde conferentie in Hamilton in 2013 ook werkelijk gestalte krijgt. Theologen van de theologische opleidingen van de Canadese kerken en de Nederlandse kerken zullen dan met elkaar in gesprek gaan. Het plan werd genoemd in de brief van de TU Kampen en het werd ook genoemd op de Canadese generale synode in Burlington (2010). De theologen zullen elkaar, naar we mogen aannemen, zeker serieus nemen. Al hangt de relatie tussen de kerken niet van de theologen af. De Canadese kerken zijn

er heel intensief mee bezig. Niet alleen op het niveau van een generale synode maar ook op plaatselijk niveau. Of dat in doorsnee ook geldt voor de Nederlandse kerken is een vraag die helaas met 'nee' beantwoord moet worden. We bevinden ons in een situatie waarin wegen dreigen uiteen te gaan. Zonder een open houding, zonder het samen luisteren naar wat de Here ons zegt in zijn Woord en zonder aanhoudend gebed zullen de wegen scheiden. Tegelijk past de kerken geen houding van lijdelijk afwachten. De eigen verantwoordelijkheid is groot. Ook als het gaat om confessionele trouw. Laten we daarbij bedenken hoe indrin-

gend onze Here Jezus voor zijn kerk heeft gebeden en gestreden.

Ds. Driest voegt nog toe:

NB. Wie zich op de hoogte wil stellen van de precieze standpunten heeft meer nodig dan bovenstaande korte schets op hoofdlijnen. Wie wil kennismaken van de complete brief van de Canadese kerken (d.d. 9 maart 2011) en van die van de theologische universiteit Kampen (d.d. 25 maart 2012), mail naar alkodriest@home.nl en deze worden u toegestuurd.

Een sobere liturgie, vol verwachting

Een mooi artikel over liturgie trof ik al even geleden aan in het *Reformatorisch Dagblad*. Het is geschreven door prof. dr. A. Baars (19 mei 2012). Onder de titel 'Liturgie na Hemelvaartsdag' legt hij uit waarom de klassiek-gereformeerde liturgie zo sober is, vergeleken met andere liturgieën. Die soberheid heeft alles te maken met de hemelvaart. Eerst geeft hij uitgebreid aandacht aan de veel minder sobere oudtestamentische liturgie. Aan de voorschriften die de HERE gaf voor de tabernakel en de, tussen de HERE en zijn volk bemiddelende, dienst van de priesters. Vervolgens laat hij vanuit de Hebreeënbrief zien hoe heel deze dienst de functie heeft gehad van een schaduw van de hemelse eredienst. In de hemel wordt de eigenlijke liturgie gevierd, met name sinds Christus het hemels heiligdom binnenging met zijn verzoenend bloed. Baars schrijft dan:

Samengevat: de ceremoniële eredienst is een schaduw van het werk van Jezus Christus, heel in het bijzonder van Zijn werk in de hemel. Daarom is die oudtestamentische eredienst veel meer een voorbeeld voor de eredienst in de hemel dan voor de nieuwtestamentische kerk op aarde.

Laatstgenoemde eredienst wordt door andere wetten bepaald dan 'door het voorbeeld dat aan Mozes op de berg getoond' is. Terecht schrijft drs. G. van Rongen in zijn boek Met al de heiligen. Liturgie in hemel en op aarde: 'Na Goede Vrijdag en Pasen is het Hemelvaartsdag geworden. Dat was een heel belangrijke dag, waard om intensiever gevierd te worden dan tot nu toe wordt gedaan. (...) Hemelvaartsdag heeft de liturgie in de hemel veranderd. Hemelvaartsdag bracht ook een grote verandering in de eredienst hier op aarde met zich mee.'

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening 32.46 25.901 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris Ds. H. Pathuis
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Dr. A. Bas
Ds. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Hoogkerk
Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Brouwershaven
A.C. Breen, Armadale, WA
Dr. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Axel
Ds. H. Drost, Rivne, Oekraïne
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerk, Nijkerk
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Ds. R.Th. Pos, Rijsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Putten
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):
1. via internet:
www.woordenwereld.nl en www.bladenbox.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.
www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen
2. schriftelijk:
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
3. telefonisch:
0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:

Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Kijk voor meer informatie en uitgebreide abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementenprijzen:

Nader Bekeken	33,00
Nader Bekeken + vier cahiers	65,00
Nader Bekeken studenten	15,50
Cahiers bij abonnement (per jaar)	36,00
Cahiers, losse verkoop	10,75

Bankrekening: 59.29.31.927 ABN/AMRO

Deze tarieven gelden bij machtigen (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

ISSN 1380 - 3034

Drie aspecten

Dit alles betekent voor de concrete liturgie van de nieuwtestamentische gemeente op aarde zeker drie dingen. In de eerste plaats is er sinds de Hemelvaartsdag sprake van een diepe verbondenheid tussen de liturgie in de hemel en in de gemeente op aarde. Dat komt fraai uit in de titel van Van Rongens boek. Zijn stelling is dat de gemeente op aarde in haar liturgische samenkomst verbonden is met de hemelse liturgie. Zij viert de liturgie met al de heiligen, en dat zijn niet alleen de heiligen op aarde, maar ook die in de hemel.

Een centrale tekst hiervoor is vooral Hebrëëën 12:22-24. De apostel zegt daar eerst dat de gemeente van de Hebrëëën 'niet gekomen is tot de tastelijke berg en het brandende vuur'; dat is de berg Sinaï, die staat voor heel de oudtestamentische eredienst (vers 18). 'Maar gij zijt gekomen tot de berg Sion, en de stad des levenden Gods, tot het hemelse Jeruzalem, en de vele duizenden der engelen, tot de algemene vergadering en de gemeente der eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn, en tot God den Rechter over allen, en tot de geesten der volmaakte rechtvaardigen; en tot den Middelaar des nieuwen testaments, Jezus, en het bloed der besprenging, dat betere dingen spreekt dan Abel.' Vooral het woord 'komen' of 'naderen' is hier van belang. Dat is wat de priesters onder het oude verbond mochten doen. Zij mochten tot God naderen. Met an-

dere woorden: de eredienst op aarde is vanaf de tijd van het Nieuwe Testament niet meer een privilege van priesters alleen, maar de hele gemeente is actief in de liturgie betrokken. Zij naderen in de eredienst voor de troon van God en van Zijn duizenden engelen.

Dwaling

Het is een van de grote dwalingen van met name de Rooms-Katholieke Kerk dat zij in haar liturgie geen rekening houdt met deze heilshistorische omslag. Zij heeft vele elementen uit de oudtestamentische liturgie voort laten bestaan

elementen. De reformatoren verwijderden het altaar uit de eredienst, samen met de priester en alle andere 'oudtestamentische' elementen. In de plaats daarvan zetten zij de preekstoel in het centrum van het kerkgebouw, vanwaar de prediking van het Woord tot ons komt. De reformatoren doen dit omdat zij zien dat de rooms-katholieke eredienst met zijn ritualistische patroon in wezen een ontkenning van het volkomen werk van Christus is. Het is een ontkenning dat de oudtestamentische vormen van eredienst hun tijd gehad hebben nu Christus gekomen is, en het is ook een ontkenning dat de oudtestamentische ceremoniën voorbeelden zijn van de hemelse liturgie, niet van de aardse liturgie.

Sober

Wat betekent dit alles ten slotte voor de concrete invulling van de liturgie of voor de invulling van de orde van dienst? De liturgie van de nieuwtestamentische gemeente moet niet terugkeren naar het oudtestamentische patroon. Zij heeft te rekenen met de heilshistorische omslag en dient zich voor opbouw van de eredienst te houden aan de elementen die het Nieuwe Testament duidelijk aangeeft.

Dat betekent 'een sobere eredienst', aldus dr. O. Noordmans, waarin de prediking van het Woord – de bediening der verzoening – centraal staat. Die bediening der verzoening wordt omkranst met het gezang en het (dank)gebed van de gemeente. Dat heeft in een reformatische eredienst een wezenlijke functie, omdat het antwoord wil zijn op de verkondiging van het heil in Christus. Reformatorische mensen hebben soms een misplaatst minderwaardigheidscomplex over de soberheid van hun kerkdiensten. Dat is niet echt nodig. Zij leven – als het goed is – in het besef dat het Hemelvaartsdag geweest is. De soberheid van hun eredienst wil recht doen aan het feit dat de echte en de volle eredienst nog wacht tot de dag wanneer God alles is in allen en Zijn Naam alle eer ontvangen zal.

in de nieuwtestamentische eredienst. Zij kent priesters met priesterlijke gewaden; zij kent een altaar in het centrum van het kerkgebouw en beschouwt het sacrament van de mis als een werkelijk offer. Het is immers een herhaling van het offer van Christus aan het kruis. Bovendien wordt sterke nadruk gelegd op de taak van de priesters in de eredienst. Als de priester maar tegenwoordig is, dan is er volgens de Rooms-Katholieke Kerk een eredienst, zelfs al zou er verder geen kerkganger aanwezig zijn. Het is niet essentieel of er al of niet een vergaderde gemeente tegenwoordig is. Alle nadruk ligt op de ceremoniën en speciaal op de sacramenten, waarin het heil verondersteld wordt werkelijk tegenwoordig te zijn.

De Reformatie verzet zich sterk tegen dit hele patroon van de eredienst. Zij wil deze liturgie reinigen van alle verkeerde